

Cuvinte arameice în limba ebraică

În cursul lungii sale istorii, poporul evreu a fost întotdeauna receptiv față de cultura popoarelor cu care a venit în contact. Unul din elementele acestei receptivități culturale este și receptivitatea lingvistică.

Fără a-și uita limba ebraică strămoșască, evreii au adoptat uneori dialecte ale limbilor unor popoare alături de care au trăit. Altele ori au împrumutat din limbile popoarelor învecinate diferite cuvinte (devenite cu timpul uzuale), introducându-le în limba ebraică sub formă de neologisme. Aceste neologisme au îmbogățit astfel limba în mod treptat.

Primul „împrumut de cuvinte” în limba ebraică a fost făcut din limba arameică. El s-a datorat, desigur, vecinătății dintre evrei și aramații și relațiilor dintre aceste două populații. Legăturile evreilor cu aramații au fost atât de strânse încât Tora a fost tradusă în limba arameică, iar o parte din Neviim (Profeții) și Ketuvim (Scrierile) par a fi fost redactate inițial în această limbă. Pătrunderea cuvintelor arameice în limba ebraică a fost ușurată datorită faptului că ambele limbi aparțin aceleiași familii, a limbilor semite de vest. Influența arameică a fost atât de puternică încât ulterior, milenii de-a rândul, Tora, în principalele ei ediții, a fost însoțită de traducerea arameică aflată alături de textul ebraic. Astfel, secole și milenii de-a rândul, erudiții talmudiști au cunoscut și studiat limba arameică alături de limba ebraică. Deși aramații dispărușe de mult de pe scena istoriei. Tradiția ebraică se dovedise însă a fi mai puternică, menținând în memoria ei mult milenară atât bogatul trecut evreiesc, cu vasta cultură acumulată treptat de poporul evreu, cât și pe străvechii săi vecini.

Recent, revista de arheologie „Israel Exploration Journal” a publicat un studiu al profesorului A. Hurvitz de la Universitatea ebraică din Ierusalim, referitor la relațiile lingvistice dintre limbile ebraică și arameică în prima jumătate a mileniului I î.e.n. În acest studiu, scris în limba engleză și intitulat „The Chronological Significance of 'Aramism' in Biblical Hebrew” (Semnificația cronologică a „aramismelor” în limba ebraică), autorul încearcă să stabilească data și modul cum s-a produs contactul lingvistic ebraico-aramaic. Bazat pe cercetări epigrafice și lingvistice proprii, profesorul A. Hurvitz arată că, în a doua jumătate a mileniului I î.e.n., în vechiul Israel ca limbă literară — fiind folosită în traducerea unor părți ale Tanachului — ea a pătruns și ca limbă vie vorbită de o parte a oamenilor de rând, o dovadă în acest sens fiind prezența pe acest teritoriu a unor inscripții funerare care conțin și cuvinte în limba arameică. Deci cele două căi de pătrundere a cuvintelor arameice în limba ebraică — cea biblică și cea extrabiblică (după cum le numește autorul) au fost dovedite.

Problema cea mai interesantă este însă a perioadei de timp în care arameismele au început să pătrundă în limba ebraică. După părerea profesorului A. Hurvitz, aceste neologisme au apărut încă din perioada preexilică, respectiv înaintea cuceririi Samariei de

asirieni și a Ierusalimului de către Nabucodonosor. Autorul se bazează în această afirmație atât pe texte biblice, cât și pe documente extra-biblice, respectiv pe inscripții ebraice scrise în formă dialectală. Atât în dialectul nordic, cât și în cel sudic, în ele găsindu-se și cuvinte arameice alături de cele ebraice. Desigur, aceste documente datează de la sfârșitul epocii existenței celor două regate, Israelul și Iehuda. Astfel, vechile concepții după care arameismele ar fi pătruns în limba ebraică abia în epoca post-exilică, în conformitate cu care orice text ebraic care cuprindea neologisme de origine arameică era datat în această epocă relativ târzie, au fost înlăturate. Semnificația cronologică a arameismelor din limba ebraică apare deci modificată. După părerea profesorului A. Hurvitz, prezența arameismelor în limbă poate servi pentru datarea textului biblic respectiv într-o perioadă mai timpurie (respectiv în epoca postexilică) numai dacă sunt îndeplinite câteva condiții. Ele trebuie să reprezinte dovada unei existențe și adaptări de durată mai lungă la spiritul limbii ebraice, să joace un rol semnificativ în text (respectiv să reprezinte un număr suficient de mare) și să justifice circumstanțele în care au fost introduse. În alte condiții, textul biblic respectiv este mai vechi și datează din epoca preexilică. Analiza arameismelor prezente în limba ebraică trebuie privită deci în strânsă legătură cu alte fenomene lingvistice. Numai astfel analiza lingvistică a unui text ebraic poate servi datării sale.

Desigur, argumentele de ordin lingvistic folosite pentru datarea unui text ori document sînt insuficiente. Considerațiile de ordin paleografic, onomastic și (în cazul inscripțiilor) arheologic sînt neapărat necesare. Cunoaștem, de pildă, că în timpul exilului babilonian, onomastica ebraică s-a îmbogățit cu nume de origine babiloneană (Mordechai, Esther). În cadrul așezărilor de pe teritoriul celor două foste regate se poate observa o evoluție în cadrul culturii arheologice materiale, ceea ce atestă o evoluție istorică îndelungată. Desigur, în exilul babilonian n-a putut fi trăită întreaga populație evreiască. Rămășă la locul ei, această parte a populației a continuat să vorbească limba ebraică în vechile forme dialectale. Dialectul nordic și cel sudic au continuat deci să fie utilizate în timpul exilului babilonian de evreii rămași pe teritoriul național. Abia în această perioadă, evreii aflați în Babilon, proveniți atât din nord, cât și din sud, s-au asimilat între ei, formându-se o populație unică și abia la întoarcerea din acest exil, în timpul profetului Ezra, canonul biblic a fost fixat definitiv. Textele se dovedesc însă a fi mai vechi.

Bogata și logica argumentație a profesorului A. Hurvitz dovedește în mod cert că arameismele au pătruns în limba ebraică cu mult mai devreme decît se părea, iar o reluare a cercetării acestor neologisme prezente în vechile texte biblice ar modifica intruciva datarea propusă pentru ele pînă acum în sensul unei date mai timpurii, din epoca preexilică.

LUCIAN HERSCOVICI

Întoarcerea în țară a Eminenței Sale d-lui Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În ziua de 1 februarie a.c. au revenit în țară, după călătoria făcută în străinătate, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen.

Pe aeroportul Băneasa au venit în întâmpinare d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E. /M/; Daniel

Segal, președintele Comunității evreilor /M/ din București; prim-rabin I.M. Marilus, clerici, președinți de temple și sinagogi, credincioși.

A fost de față d. Eugen Munteanu, din partea Departamentului cultelor.

MAESTRI AI CULORII ȘI AI FORMEI

de M. H. MAXY

M. H. MAXY: Portret în ulei (1932)

Începuturile de artă plastică a poporului evreu suferă de asprimea acelei porunci fărâșite pe Sinai pentru combaterea idolatrii. Sentimentul pentru culoare (ca la toți orientali) se arată dintr-un început reprezentat în chip cu totul naiv, prin motive subliniate de bruni ornamentale, în culori tari și vesele, pe pereții și coloanele sinagogale. O debordare de sentimentalism coloristic. Pietrele de mormînt, găsite cu reliefuri și motive ornamentale sînt dovezi pentru începuturile unui ritm al formei. Toate obiectele găsite cu milenii în urmă lasă să se recunoască în decorațiunile lor influența păgînismului înconjurator.

Un studiu mai amplu cît privește dezvoltarea în cursul istoriei a artei plastice la evrei va fi nevoie să țină seama de trei factori: de acel simbol care a determinat

o atrofie a unui sentiment plastic, de contactul de mai tîrziu cu manifestările tuturor artelor plastice la popoarele în mijlocul cărora evreii încercau o acclimatizare și ca o consecință iavorită din această a doua condiție, efortul de a ieși dintr-o lume de ghidire spirituală, dar obstrucționistă, spre o lume în care sentimentele umane își găseau o mai deplină justificare.

Așa numita artă evreiască conține ca reprezentanți un număr impozant de realizatori care deși au încercat să ilustreze viața și simbolul ei evreiesc, n-au avut înțelegerea necesară a mediului și prin așezarea lor în centrul preocupărilor plastice ale timpurilor au încercat, în consecință, să evadeze din spiritualitatea iudaică. Și această evadare se înfăptuia în legătură cu evoluția generală a societății.

Începuturile artei evreiești se pot identifica printr-o serie de portrete și miniaturi care au rămas mărturie, pe deoparte, a calităților altor generații de caligrafi și desenatori de litere și ornamente biblice, pe de altă, de reprezentarea înțelegerei unei psihologii umane în afara simbolurilor care erau în circulație și pentru care artiștii evrei nu puteau găsi o interpretare. Cu alte cuvinte, afirmarea evreilor în arta europeană începe cu laicizarea conținutului plastic.

Și acum — în salt peste secole și apropiindu-ne de meagurile noastre — să trecem la pictura evreiască din România. Adică, a acelor pictori care învățind în școli străine sau românești s-au identificat cu destinele școlii și sensibilității românești.

Iehuda Barbu Iscovescu, fiu al lui Haim Iscovici Zugravul, născut la București, în 1836, studiază la Viena și Paris. 16 opere se găsesc în Pinacoteca Statului. Iscovescu rămîne pentru istoria vremurilor de atunci și unul din capii revoluționari ai anului 1848.

Apoi, Constantin Daniil Rosenthal, care face parte din falanga luptătorilor pentru libertățile românești. A fost prins (fiind trimis într-o misiune secretă) și moare executat în închisoarea de la Pesta, în 1857.

Alte nume de artiști evrei din această perioadă de început: Max Klang, Feldman, Moscovici, Moise Sain, părințele lui Lazăr Șoimănu, Paul Foșcăneanu. Mai aproape de noi, trei pictori își caută în exil o altă pînă de afirmare: Arthur Segal, Ernst Stern și Nicolae Gropeanu. Dintre aceștia, Nicolae Gropeanu, un liric cu o tehnică neimpresionistă, își câștigă un nume la salonul de toamnă din Paris, făcînd parte din fondatorii lui. Muzeul din Luxemburg posedă una din pinzele acestui pictor, mort în anul 1935.

Ernst Stern reușește să-și faurească un loc printre pictorii Berlinului, pînă cînd Max Reinhard îl descoperă și-l consacră ca decorator de teatru. În teatru, Ernst Stern dovedește calități superioare și cele mai mari înscenări reinhardt-iene poartă pecetea personalității lui Stern, care pentru această epocă însemnă prin prezența sa cea mai fertilă manifestare a artei scenice germane.

Nevoit să se refugieze din Germania, Ernst Stern se dedică scenografiei cinematografice, lucrînd cînd la Hollywood, cînd la Londra.

Arthur Segal, născut la Botoșani, îl găsim direcținea sa spirituală, o serie întreagă de pictori germani și străini (printre care am avut și eu cîntea să mă număr) se preocupau de o nouă sinteză între abstracțiune și un materialism plastic. Teroarea deziluziunii contra evreilor îi poartă pașii în Spania și acum în urmă la Londra.

(Continuare în pag. 10-a)

EVREII ÎN LUME

Știți că în China nu există decît vreo 20 de evrei? Că în Barbados mai sînt vreo 100? Și că exact 2 521 755 trăiesc în New York? Acestea sînt cîteva din datele statistice care se găsesc în American Jewish Year Book din anul 1969, care a apărut de curînd sub egida organizației American Jewish Committee și Jewish Publication Society of America.

La sfîrșitul anului 1968, populația evreiască în lume era estimată la 13 786 000 suflete, dintre care 6.950 000 (peste 500/0) în cele două Americi; 4 019 000 (300/0) în Europa occidentală și orientală; 2 544 000 (180/0) în Asia, inclusiv Israel;

196 000 în Africa (1,50/0) și 74 500 (0,50/0) în Oceania.

În ordinea importanței, principalele obști evreiești sînt: Statele-Unite (5 870 000), URSS (2 594 000), Israel (2 436 000), Franța 535 000), Argentina (500 000), Marea Britanie (410 000), Canada (280 000), Brazilia (140 000), Africa de sud (114 800), România (100 000). — În Europa, mai mult de 2 800 000 evrei trăiesc în URSS și în celelalte țări socialiste și 1 200 000 în vest.

Principalele colectivități evreiești din Europa occidentală, în afară de cea din Franța și din Marea Britanie, sînt în Belgia (40 500), Turcia (39 000), Italia (35 000), Germania

occidentală (30 000), Țările de Jos (30 000) și Elveția (20 000).

În ce privește continentul american, se constată o creștere în Statele Unite (+ 70 000), Argentina (+ 50 000) și Canada (+ 10 000). În celelalte țări din America centrală și de sud se constată puține modificări. În Asia, cu excepția Israelului, mai există două obști relativ importante, Iranul (80 000) și India (15 000). În obștile din Australia (69 500) și Noua Zeelandă (5 000) nu se înregistrează modificări. Cu excepția Africii de sud (114 800) și a Marocului (50 000), populația evreiască din Africa continuă să scadă. În Etiopia se mai înregistrează 12 000 evrei și 5 000 în Rhodesia. În țările arabe — 10 000 în Tunisia, 1 500 în Algeria, 1 000 în Egipt, mai puțin de 100 în Libia.

„MAZEL TOV”, NOUA REVISTĂ PREZENTATĂ LA T. E. S.

Nădăjduiesc din inimă să nu rănesc pe cineva (deși și asta face parte din meseria cronicarului) spunind că prima și cea mai copleșitoare impresie pe care ți-o lasă noua revistă muzicală a Teatrului evreiesc de stat, „Mazel-Tov”, este poate nu atât cea de haz, de vervă, de feerie sau de antren. Toate aceste impresii vin imediat, una după alta, dar prima este incontestabil cea de muncă, de muncă intensă, dăruită, pasionată. Repet un adevăr tocit spunind că puține specii artistice sînt atât de dificile ca genul ușor al estradei, puține presupun atita efort de elaborare, de conlucrare, de armonizare, ca revista muzicală, gen privit cu o superioritate nițel plictisită de critică, iubit cu sinceritate de masa publicului, încercat desori, eșuat nu de puține ori, dar împăcînd, triumfător, citeodată, toate gusturile. Cum se întîmplă cu acest excelent „Mazel-Tov”, spectacol omagial aniversînd — juvenil și nostalgic — un sfert de veac de la prima reprezentație în limba idiș din România eliberată. Întreaga tradiție a spectacolului evreiesc stă în spatele acestei reviste, întreaga experiență a actorilor de limbă idiș, acești „artiști totali”, atât de impetuos reclamați de teatrul modern, care știu să cînte, să danseze și să joace dramă cu egală dezinvoluntă, artiști totali precum au fost, de fapt, „avant la lettre” și din totdeauna actorii evrei. Spectacolul a pornit cu bine de la însăși baza sa dramatică pe care i-a oferit-o întîlnirea fericită dintre cei doi autori ai textelor, I. Berg și M. Bălan, fiecare avînd de fapt o altă factură umoristică, o altă personalitate creatoare, dar reușind — lucru mare! — să o pună de acord cu a celuiălalt. I. Berg vine cu umorul său fin și cultivat, trecut prin filtrul unei sirguicioase răsfoiri a întregii istorii de aforisme a gândirii omenești, dar fără a se lăsa, prin aceasta, secătuit ori depersonalizat. Moise Bălan, actor savuros veteran al teatrului idiș, care își sîrbătorește cu revista de față 50 de ani de activitate scenică, aduce în spectacol umorul său popular, spontan, cu acele îngroșări picante care au întotdeauna efect sigur asupra spiritelor nesofisticate.

Sigur că, așa cum nu putem împărți cu exaltate meritele reușite, nu putem identifica cu certitudine nici responsabilitățile pentru unele momente de haz și gust indolent existente încă în spectacol: actorii au ținut parcă să transporte pe scenă mai toată zestre de formule ale tradiționalului spectacol revuistic evreiesc, cu puritățile și impuritățile lui, cu spiritul său curajos polemic, dar și cu banalitățile sale răsuflete.

Vorbesc însă mereu de tradiție, de moștenirile vechilor spectacole și s-ar putea astfel crea impresia că ne aflăm în fața unei reviste compuse exclusiv din tipare consacrate, uzate, cînd de fapt spectacolul are o înfățișare extrem de proaspătă și modernă, extrem de „la zi”. Și oare nu puțin! prea „decoltată”, la propriu, pentru T.E.S.?, se întrebă nedumeriți unii cunosători; în spectacol se simte, fără îndoială, mîna directorului de scenă Harry Eliad.

Regizor la Teatrul de stat din Ploiești, acest invitat al T.E.S.-ului a venit cu ochii dezlegați de prejudecățile de montare ale casei, cu spiritul liber, cu mîna formată la spectacolele de revistă ploieștene și — ajutat de design de asistenta lui Tobias Bălan — s-a adaptat atât cit era nevoie specificului, integrîndu-l unei viziuni moderne, folosind bine colectivul, făcînd în general o distribuție judicioasă, peste care domină, desigur, inevitabilă vedetă a oricărei reviste — în cazul de față actrița Leonie Waldman-Eliad. În revista aceasta, decorurile lui Puiu Ganea sclipesc feeric, femeile sînt frumoase și îmbrăcate în brocarturi ca niște prințese, baletul e bine conceput și doar acceptabil condus de Sandu Feyer, e mini-jupat și costum în piele roșie și lac negru — în stilul parizian al lui Ungaro și Courrèges, muzica (H. Schwartzman, Elli Roman, Eugen Koffler, Valentin Grigorescu) scaldă generos fiecare clipă, din fosă se zăresc gesturile vii și profilul marelui tînăr al maestrului Schwartzman dirijînd orchestra, glumele bune se mai strecoară pe ici-colo, totul și tot timpul celor peste trei ceasuri ale spectacolului este înghesuit cu zîmbet, bunăvoință, vervă și, mai ales, cum spuneam, cu muncă pasionată. (Mi s-a întîmplat, nu odată, văzînd această dăruire și bună credință cu care actorii vor să-și dispună, să-și încinte spectatorii, să încere un sentiment de tristețe în fața ingratitudinii publicului care se lasă cu atîta greutate chemat și găsit în sala TES-ului; dar problema relațiilor reci dintre teatru și public este mult mai amplă și nu e cazul să-i discutăm aici nici aspectele generale, nici particularitățile).

Există în „Mazel-Tov” un moment în care Babe Iachne, celebra vrăjitoare a lui Gold-faden, transformată ad-hoc în ursitoare cumsecade aflată la leagănul nou-născutei reviste, îi face acestuia cuvenitele urări de bine: în cazanul în care fierb de obicei bu-

Scenă din actul I.
Tabloul „Învățăceii”

ruilele otrăvite, ea picură de astă-dată li-coarea fermecată a fanteziei, boabele de piper ale umorului, perlele de vrajă ale muzicii; numai că — fără a o măturisi — ea a turnat aici, în cantități apreciabile, și aromele nostalgice...

Întreg spectacolul e îmbinat de nostalgie și mai cu seamă acele excelente pagini ale „Albumului Barașcum”; e desigur lipsit de eleganță intelectuală ca azi, cînd „se poartă” cerebralitatea lucidă să te recunoști un sentimental incorrigibil, dar spectatorii, „Mazel-Tov”-ului au curajul de a se lăsa, pe față, emoționați și răscoliți de evocările acelor momente (de curaj!) de la Barașcum, cînd se cîntau, travestite într-un umor amar, melodiile lui Elly Roman „Unde e” ilu-ziile mele”, „Și s-au dus ca vîntul”, „Ce-i al meu, al meu rămîne”, „Cînd se lasă noaptea pe Calea Văcărești”, etc. Dincolo, însă, de jarul încă fierbinte al amintirilor, succesul acestor numere este asigurat de interpretarea cu rezonanțe dramatice, de mare finețe artistică, a Nusei Grupp-Stoian, de cea ingenu-calină a lui Rachele Heller-Schapira, de interpretarea minuțios și expresiv nuanțată a lui Sedy Glück, ori de cea degajată și plină de farmec a lui Carol Marcovici. Și tot la acest capitol al moștenirilor sentimentale-artistice, se reținem și momentele de artă ale secvenței „Bucuroși de oaspeți”, cînd au apărut la rampă, în străfulgerarea luminilor înșelătoare, înșiși Sidy Thal (Sonia Gurman), Maly Pikon (Rachele Heller-Schapira), Clara Young (Ruth Schneckner), ori „Viciul blond” (Nusa Grupp-Stoian), mari actrițe și personaje ale teatrului evreiesc de odinioară, care au trezit spectatorilor mai vîrstnici din sală tot felul de amintiri și suspine...

Orice cronică despre un spectacol de revistă, la care — se știe — conlucrează zeci de interpreți din diferite zone artistice, este în mod fatal nedreaptă, pentru că este realmente o nedreptate să-i pomeniți pe unii și să-i omiți pe alții, dar săvîrșiți totuși nedreptatea, pentru că, practic, nu poți transcrie în spațiul restrîns al unui articol, întreaga distribuție, cu comentariile elogioase — ori critice — pe care le merită. Și dacă sîntem constrinși să selecționăm doar mo-

mente de vîrf ale spectacolului, să nu uităm acele pagini din celebrul „musical” „Violonistul de pe acoperiș” — inspirat din „Teveie lăptarul” — în care Samuel Fischler ne încîntă din nou cu policromia mereu surprinzătoare a talentului său, ori — la anti-pod ca manieră artistică — momentul muzical „Treii băieți și o stewardesă”, în care circula frînturi din șlagărele la modă și în care regizonul și interpretii (Leonie Waldman-Eliad, Tobias Bălan, Bebe Bercovici, Carol Marcovici) demonstrează virtuți muzicale de ritm, de nerv, de vervă, de plastică, foarte moderne. În revista aceasta, Mano Rippel pune, de la sine, mult haz personal în cuplete cam lipsite de haz: Blanche Adelstein-Sternberg sporește, prin glasul ei pur, bine lucrat, calitățile muzicale ale spectacolului; în acest spectacol, corpul de balet muncește mult, cu spor, și trebuie să spun că apariția tinerii actrițe-dansatoare Tricy Abramovici — atît de plină de farmec feminin, atît de înzestrată coregrafic, atît de sinceră și intens prezentă tot timpul în scenă — constituie incontestabil unul din atu-urile spectacolului. La care trebuie să adaug neapărat, ca pe una din cele mai de calitate contribuții artistice, mai originale, mai succulente, mai pline de haz — momente coregrafice susținute de cuplul Rudy-Sofi. Am recunoscut aici gîndirea coregrafică atît de personală — și de atîta vreme absentă, din păcate, de pe scena TES-ului — a dansatoarei Rudy Friedman, pe care tot la Barașcum am văzut-o, cu ani în urmă, și care și-a păstrat impecabil forma, în ciuda vitezei treceri a timpului.

La revista aceasta muzicală, pentru care s-a consumat, fără urmă de zgîrcenie, atîta fantezie, atîta har și atîta poezie, atîția zeci de metri de brocart și atitea kilograme de staniol, la revista aceasta pentru care seful de producție a consumat atîta efort de inventivitate, iar contabilul-șef a acceptat să investească fonduri atît de serioase, la revista aceasta spectatorii ar trebui să alerge într-un suflet, să facă coadă la casă, să caute, agitați, un bilet în plus. Deocamdată nu au prea făcut-o. Dar mai este încă timp...

SARA STEIN

O MARE FABRICĂ DE ÎNGRĂȘAMINTE CHIMICE

Pe platforma industrială de la Săvinești au început lucrările de construcție a unei mari unități de îngrășăminte chimice, care va cuprinde două noi fabrici: una de amoniac, cu o capacitate anuală de producție de 300 000 tone și una de uree, al cărei potențial va fi de 10 ori mai mare decît al celei existente. Noile obiective vor fi echipate cu instalații avînd un înalt grad de automatizare.

Fabricarea în anii viitori a amoniului și a ureei granulate va crea posibilitatea să se livreze agriculturii, într-un singur an, o mare cantitate de îngrășăminte chimice active, cu ajutorul cărora să se poată fertiliza peste 3 milioane hectare teren.

APRECIERI PENTRU INDUSTRIA ROMÂNEASCĂ

În orașul Köln din R.F. a Germaniei a avut loc deschiderea expoziției internaționale bienale de mobilă, la care participă firme din 25 de țări, printre care și din România. Un număr de 17 întreprinderi românești producătoare de mobilă prezintă garnituri complete de zi, mobilier de birou.

Într-o convorbire avută cu directorul general al expoziției, Carl Ferdinand von der Heyde, acesta a declarat corespondentului agenției „Agerpress”: „Vă rog să adresați prin intermediul presei române caldele mele felicitări tuturor firmelor producătoare de mobilă din România, ale căror exponate sînt prezentate aici. Față de anul 1962, primul an al participării României la această expoziție internațională, succesele înregistrate sînt impresionante. Ele vin să oglindescă procesul rapid de industrializare a României.”

MARELE POD PESTE DUNĂRE

Lucrările de construcție a podului rutier peste Dunăre de la Giurgiu — Vadul Oii au intrat într-o nouă fază: începea asamblării la sol a tablurilor metalice. Primul bloc al tablurii, la care se lucrează în prezent, are o lungime de 218 metri și o greutate de aproape 1 680 tone. Alte patru asemenea blocuri vor fi montate, în mod eșalonat, pînă în luna octombrie a acestui an, completînd suprastructura marelui pod dunărean.

Din înțelepciunea străbună

Înțelepții noștri ne-au învățat: „Omul să fie mlădios ca trestia și nu bătos ca cedrul”.

Rabi Eliezer fiul lui rabi Simon întorcîndu-se odată de la academia maestrului său, de la Migdal Ghedor, se plimba călare pe un asin pe malul unui rîu, plin de sine că învățase multă carte. Și iată că un om îi ieși în cale și acel om era tare urît. „Pace ție, rabi!” îl salută acela. Rabi Eliezer nu-i răspunse la salut, dar după puțin timp rosti: „Ce slut e acest om! Oare totii oamenii din ora-

șul tău sînt așa de urîți ca tine?”

„Nu știu, răspunse străinul. Dar mai bine spune-i Celui ce m-a creat: Cît de urîtă este opera ta!”

Înțelegînd că a păcătuit, rabi Eliezer descălecă, ingenuunchie în fața străinului, rugîndu-se de el: „Iartă-mă, rogu-te!” La care acela răspunse: „Nu te voi ierta înainte de a te duce înaintea creatorului meu, spre a-i spune: Cît de urîtă este opera ta!”

Și rabi Eliezer merse în urma străinului pînă cînd ajunseră în orașul acestuia. Iar tinerii îi ieșiră înaintea, salutîndu-l: „Pa-

ce ție, rabinul și învățătorul nostru!”

„Pe cine cîștiți cu titlurile de rabin și învățător?” îi întrebă omul acela urît.

„Pe acela care pășeste în urma ta.”

„Dacă și acesta e maestrul, fie ca mulți ca el să nu fie!”

Oamenii se arătară mirați, iar acela le spuse pricina supărării sale.

„Iartă-l, totuși, căci e un mare învățat”, îi spuseră concetățenii.

„De dragul vostru îl iert, dar să nu mai facă așa!”

De îndată rabi Eliezer ben Simon se întoarse la academie, învățîndu-și discipolii: „Omul să fie mlădios ca trestia și nu bătos ca cedrul”.

25 DE ANI DE LA ELIBERAREA AUSCHWITZ-ULUI

Criminalii în fața justiției

Crimele comise la Auschwitz ocupă un loc important în procesul intentat călăilor naști.

Evenimentele de la Auschwitz au fost obiect de dezbateri în cursul procesului desfășurat la Tribunalul militar internațional și al mai multor procese la Tribunalul militar american de la Nürnberg (acela al medicilor, al lui Oswald Pohl și al altora — Oficiul central al economiei și administrației SS; acela al lui I.G. Farben-Industrie și Krupp).

În 1947, comandantul lagărului de la Auschwitz, Rudolf Hoess, care a organizat mașina infernală și a condus lagărul în perioada exterminărilor masive, a fost judecat și spânzurat în Polonia.

În urmă, Justiția Republicii Federale a Germaniei își asumă sarcina de a-i pedepsi pe criminalii de la Auschwitz. Până în prezent, cele trei procese la care aceștia au fost judecați au avut loc la curtea cu juri din Frankfurt.

Și totuși, imensul material adunat atunci la aceste procese, ca și documentele apărute în legătură cu Auschwitz, nu oferă decât o idee vagă asupra acestui fenomen de o monstruozitate inimaginabilă. Aceasta ne-o spune persoana cea mai competentă în materie, anume Hermann Langbein, fostul secretar al Comitetului internațional de la Auschwitz.

Mă întrebi...

Mă întrebi: De ce risul meu este însoțit mereu de o undă abia perceptibilă, totuși existentă, de tristețe?

Mă întrebi: E chiar atât de adâncă rana încât e nevindecabilă? Durerea e chiar atât de puternică încât nu se va stinge niciodată?

Mă întrebi: Bucuriile de azi, oricât sînt de mari, nu mă pot face să uit trecutul?

Îți răspund: La Birkenau, crematoriile au încetat să mai ardă de douăzeci și cinci de ani. Ruinele de beton armat mai există, dar de jur-împrejur a năpădit iarba.

Da, iarba a năpădit drumul pe care coloane nesfârșite de oameni, părinți și copii, frați și surori, tinându-se de mână, înaintau moarte și totuși împotriva ei, cu deznădejde presimțiri, se îndreptau spre camerele de gazare.

Da, iarba a năpădit locul barăcilor din lagărul „E”-Birkenau, pustiite de foc, în care își dormeau somnul halucinant miile de Häftlingi între sfârșitul unui apel și așteptarea selecționării din ziua următoare.

Peste tot, în fostul Birkenau, în fiecare an, de douăzeci și cinci de ani și, de aici înainte, încă douăzeci și cinci ori douăzeci și cinci de ani a năpădit și va năpădi iarba. Așa știu toți, așa spun toți care au vizitat și vizitează acum Birkenau. Eu însă am pososit mai mult în preajma ruinelor crematoriului nr. 2 din Birkenau. Am pososit mai mult și în preajma ruinelor crematoriului nr. 3 din Birkenau. Am pososit în preajma amindurora, pentru că nici acum, după douăzeci și cinci de ani, și niciodată de aici înainte nu voi putea afla în care din cele două crematorii mi-a fost asasinată mama, mi-au fost ucisii trei frați.

Plimbându-mă cu pași grei, de plumb, și cu privirile în pământ în jurul ruinelor, prin iarba neașteptat de înaltă, am zărit câteva pete, câteva palme de pământ sterp care contrastau dureros cu imensul covor de iară. M-am aplecat asupra unei pete și am pipăit pământul. M-am cutremurat din tot trupul, dar nu mi-am retras mîna. Degetele continuau să mîngie în neștre stratul de pulbere... era o grămăjoară de cenușă amestecată cu așchii subțiri de oase omenești...

Și acum te întrebi eu: Dacă pământul, acest imens glob, cu adîncurile lui incomensurabile n-a găsit altă forță, altă resursă, încît să-și vindece arsurile, să învelescă cu iară dătoare de viață toate porțiunile unde s-au săvîrșit fărâdelegile fascismului, cum aș putea cu să-mi cicatrizez astfel rănilor încît să nu mai sîngerez niciodată?...

LUSTIG OLIVER

fostul Häftling 112398

„Istoria lagărului de concentrare de la Auschwitz n-a fost încă scrisă. A descrie toate fazele vieții din lagăr, toate fenomenele umane care au fost revelate în decursul unei situații atât de grele, atât din punctul de vedere al deținuților, cît și din acela al supraviețuitorilor, care, și ei s-au aflat — în alt sens, e drept — într-o situație imposibil de comparat cu oricare alta, iată ceea ce nimeni pînă în prezent n-a avut tîria s-o facă”.

După informații din sursă germană, dosarele a aproape 950 de SS-ști de la Auschwitz se găseau, la începutul anului 1960, în diferite stadii de instrucție.

Pînă în prezent, așa cum am mai menționat, la Frankfurt au avut loc trei procese.

În al doilea din aceste procese, pe banca acuzaților se aflau trei persoane, iar în al treilea, două. Sentințele pronunțate în 1966 au condamnat trei din aceste persoane la muncă silnică pe viață, una la 8 ani și o a treia la 3 ani și jumătate muncă silnică.

Importanța celui dintîi proces este infinit mai mare decît a celorlalte două.

Acest proces-fluviu, numit „procesul de la Auschwitz”, a durat de la 20 decembrie 1963 pînă la 18 august 1965, eșalonat în 183 ședințe în decursul cărora au fost interogați 409 martori.

Potrivit procedurii criminale vest-germane în vigoare (pînă la 1 aprilie 1965), martorii interogați în fața curților cu juri nu li se dresau procese-verbale. În aceste procese, în mod excepțional (pentru a secondă memoria tribunalului), tribunalul, cu încuviințarea fiecărui martor, înregistra depozitia acestuia pe o bandă de magnetofon. Acestea însă nu erau accesibile nici măcar apărătorilor acuzaților și coacuzaților. După deliberarea tribunalului, benzile au fost distruse.

Astfel a dispărut un material de o valoare istorică nepreciabilă. Sursa principală a studiului acestui proces (fără a vorbi de rapoartele fragmentare ale presei periodice) este lucrarea lui Hermann Langbein, care a asistat la majoritatea ședințelor și a publicat notele sale în două volume.

Instrucția preliminară a procesului a fost condusă de parchetul din Frankfurt din 1959: la 9 august 1961 a fost deschisă instrucția judiciară și la 16 aprilie 1963, procurorul prezenta în fața curții actul de acuzare împotriva a 24 de criminali. Printre aceștia, ultimul comandant al Auschwitz-ului, Baer, a murit în închisoare înaintea deschiderii procesului și un alt acuzat, în timpul procesului. Acuzațiile împotriva altor doi au fost disjuncte pentru motive de sănătate. Astfel, pe banca acuzaților se aflau 20 de criminali.

Bineînțeles, ei erau cu toții personaje secundare ale regimului. Nu ei au fost aceia care au instalat universul concentraționist, regulile sale infernale nu le-au stabilit ei. Totuși, în această lume dezolantă, independent de natura criminală a funcțiilor lor, fiecare din ei avea dreptul de viață și moarte asupra deținuților și se foloseau de acest drept într-un chip arbitrar și bestial. Faptele lor oferă o imagine fidelă asupra funcționării necruțătoare a mașinii de exterminare a milioane de ființe omenești.

ACUZAȚII

După funcțiile lor, acuzații pot fi împărțiți în trei categorii:

1) Aceia din serviciul Comandamentului, printre care doi erau ajutoare directe ale comandantului de lagăr însuși — Mulka și Hoecker, ca și Hoffmann, Kaduk, Schalghe, Baretzki și Breitwieser.

2) Cei din serviciul politic, din care făceau parte Boger, Dylewski Broad, Stark și Schobert; acuzatul Bednarek, ei însuși deținut, era responsabilul unui bloc (Blockelteste).

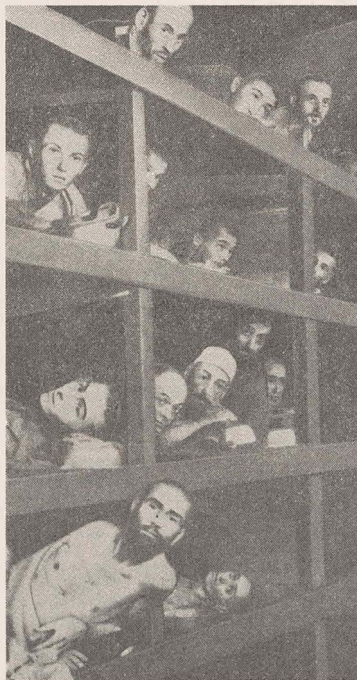
3) Cei din serviciul medico-sanitar cărui îi aparțineau doctorul Lucas, doi medici-dentști, Frank și Schatz, farmacistul șef dr. Capesius și personalul subaltern (infermieri) Klehr, Scherpe și Hantl.

Iată cum descrie avocatul Ormond, eminent reprezentant al baroului vest-german, „coacuzații” în acest proces, activitățile acestui din urmă serviciu:

1. — La sosirea convoaielor de evrei, medicii trebuiau să selecteze printre aceștia bărbații și femeile apte de muncă, conform directivelor R.S.H.A. (Oficiul Central al Securității Reichului).

2. — Ei erau obligați să fie prezenți la procesul de exterminare, pentru a supraveghea utilizarea prescrisă a gazului toxic Zyklon B. Mai mult încă, ei trebuiau ca, la deschiderea camerelor de gazare, să se asigure că distrugerea a fost totală.

3. Dentștii trebuiau să efectueze controale constatate pentru a se asigura că deținuții-dentști ai Sonderkommando-ului ex-

Imagine din infernul ce se numea Auschwitz.

trăgeau dinții de aur ai celor gazați și le aruncau în recipiente dinainte pregătite.

4. — În lagărele de la Auschwitz și Birkenau, ca și în lagărele de muncă, medicii SS trebuiau să selecteze în mod treptat pe evreii deveniți inapți pentru muncă și care nu puteau să-și recupereze capacitatea de muncă în timp de patru săptămîni. Aceștia trebuiau să fie incluși în procesul de exterminare. De asemenea, evreii suspecți a fi purtători de epidemii trebuiau să fie distruși. Cei tinuți în pat trebuiau să fie uciși prin injecții, alții în crematorii sau în bunkerul pentru gaze.

5. — Medicii SS le revenea sarcina de a practica ceea ce se numea execuții camulate. Era vorba de deținuți polonezi a căror execuție a fost ordonată de RSHA sau de autoritățile Guvernămintului General.

6. — Medicul trebuia să indice pe un act de deces o maladie care aducea o moarte rapidă.

7. — Cînd deținuții urmau să fie supuși la pedepse corporale, medicii SS trebuiau să-i examineze și să fie de față la executarea acestor pedepse. La Auschwitz nu s-a înregistrat nici un caz de contra-indicare de către medicii SS, pentru a determina suprimarea pedepsei corporale.

8. — În ce privește categoria „femeilor de origine străină”, medicii SS trebuiau să le interzică sarcina înainte de luna a cincea.

9. — În sfîrșit, s-au efectuat experiențe, ca cele ale dr.-ului Wirths (studiu asupra cancerului), ale dr.-ului Mengele (studiu asupra gemenilor evrei), ale prof. Clauberg (studiu asupra sterilității prin injecții făcute femeilor evreice) și în sfîrșit cele ale dr.-ului Schumann, ofiter medic de la Luftwaffe (experiențe de sterilizare a femeilor evreice prin distrugerea organelor de reproducere prin raze X). De altfel, am auzit vorbindu-se și despre sterilizarea țiganilor...

Din toate acestea reiese clar că misiunea acestor membri ai profesiei medicale, care au prestat jurămintul lui Hipocrat sub semnul bastonului lui Esculap, nu era acela de a menține viața, ci, dimpotrivă, de a distruge viața persoanelor care le-au fost încredințate. Niciodată pînă atunci nu s-a mai întîlnit în istoria omenirii o astfel de corupție, o perversiune și o bestializare a profesiei medicale ca cea practică la Auschwitz.

Funcțiile criminale ale celorlalți acuzați constau în special în participarea la selecția la sosirea convoaielor și chiar în cadrul lagărului, la efectuarea exterminărilor prin gaze și împuscări în masă, lîngă „Zidul negru”, începînd cu selecțiile, și pînă la arderea cadavrelor în cuptorul crematoriului.

SFÎRȘITUL UNUI MIT

Toate aceste funcțiuni făceau parte din atribuțiile regulate de la Auschwitz, adică erau executate după ordine primite. Și în acest proces, argumentul cheie al apărării a fost afirmația că nu a existat nici o posibilitate de sustragere de la aceste activități chiar cu prețul unei cereri de trimitere pe

front. Această problemă a fost elucidată cu toată precizia necesară de către avocatul Ormond, care vorbește despre „Mitul ascultării prin constrîngere” Cîtam cîteva extrase din acest rechizitoriu:

„De cînd s-au intentat criminalilor naști procese internaționale sau germane, acuzații și apărători n-au obosit, timp de 20 de ani, să ne spună că refuzul de a participa activ la execuții în masă ar fi avut în mod inevitabil drept consecință internarea într-un lagăr de concentrare, punerea în primejdie a vieții, moartea. A fost de altfel ori rostit cu voce de stentor, repetat și insuflat conștiinței lumii exterioare, încît în diferite regiuni ale Republicii Federale, procurori și tribunale au început să accepte acest argument și într-un anumit număr de cazuri, procedura a fost suspendată, urmărirea oprită, achitățile pronunțate. Cînd în 1958 a fost instituită, la Ludwigsburg, „Administrația centrală a justiției publice”, deși tîrziu, totuși nu prea tîrziu, aceasta a început să aprofundeze problema și să-i examineze mai îndeaproape pe martorii care au depus în toate procesele și să controleze mai profund depozițiile lor. Și iată că s-a putut constata că în nici unul din cazuri — repet — nici unul — în care o persoană care se declara incapabilă de a lua parte la asasinare n-a fost deferită unui tribunal SS, sau adusă într-un lagăr de concentrare; și mai puțin încă acea persoană ar fi riscat spînzurarea sau gaza. Și totuși, este notoriu că apărătorii compăruiți în fața tribunalelor aliate au încercat din rășputeri să descopere astfel de cazuri”.

SANCTIUNI CARE NU ȘTERG NIMIC

Pe de altă parte, nu e adevărat că acuzații s-ar fi limitat la a pune în aplicare ordinele primite: ei s-au datad întotdeauna la acte de bestialitate cinică: torturau, chinuiau, băteau și adesea asasinau deținuți în timpul interogațiilor; ei umileau și masacrau nenorocitele victime, inclusiv femeile și copiii. Și toate acestea se petreceau adesea într-o stare de beție și de cinism inimaginabil.

Toate aceste grozăvii, actul de acuzare le califică drept „acțiuni izolate”. Or, „aceste acțiuni izolate” aveau loc regulat în cazuri de torturarea și masacrarea de indivizi și grupuri întregi se țineau laț prin lagăre.

Actul de acuzare mai indică, între multe altele, că în timpul interogațiilor, acuzatul Broad a împuscat sau asasinat cu lovituri de măciucă o mulțime de deținuți: Boger a ținut în bucatărie, sub jetul de apă, capul unui preot polonez de 60 de ani, pînă cînd a murit; Baretzki asasină deținuți prin împuscături de pistol atîtînte în ceafă; Hoffmann, în cursul iernii 1942-43, a silit 10-12 prizonieri deja slăbiți, să stea în picioare, goi, în frig, pînă cînd au murit; Kaduk, în stare de ebrietate, a bătut un grup de deținuți și i-a omorît în chinuri, călcînd apoi peste leșurile lor.

S-ar putea cita la infinit asemenea scene care îngheață sîngele în vine. E un ocean din care fiecare picătură e impregnată de suferință omenească.

Imaginile care apăreau în fața Tribunalului de la Frankfurt păreau a fi produsul unei imaginații demente. Și unde anume, în ce împrejurări și în care procese, un apărător al acuzaților (avocatul Erhard) ar fi putut să-și permită să adreseze judecătorilor cuvinte ca acestea: „Ce-ai făcut dvs. înșivă în acea perioadă? V-ați opus acestor crime?”

La 18 august 1965 acești judecători au pronunțat un verdict condamnîndu-i pe cei șase acuzați — Hoffmann, Kaduk, Baretzki, Boger, Klehr și Bednarek la muncă silnică pe viață; Mulka, la 14 ani muncă silnică; Stark, la 10 ani; Capesius, la 9 ani; Schalghe, la 6 ani și Dylewski, la 5 ani; ceilalți la muncă forțată pentru mai puțin de 5 ani. Trei acuzați — Breitwieser, Schobert și Schatz au fost achitați.

Verdictul din 18 august a fost considerat în unanimitate de către opinia publică mondială, presa și organizațiile victimelor nazismului ca excesiv de indulgent. În această privință e suficient să arătăm că „Le Monde” intitulă editorialul său consacrat verdictului „Bagatele pentru un masacr”. Trimisul special al aceluiași ziar la proces constată că „argumentările procesului de la Frankfurt n-au convins pe nimeni”. Ziarul „Le Figaro” vorbea despre „sanctiuni care nu șterg nimic”.

Ziarul „Times” din Londra a fost de părere că „justiție umane nu-ți rămîne altceva mai bun de făcut decît să lupe împotriva incapacității sale față de enormitățile petrecute la Auschwitz”. Și, în adevăr, s-ar putea imagina în sistemele penitenciare ale lumii civilizate pedepse corespunzătoare grozăviilor de la Auschwitz?

În acest proces, ca o „pars pro toto”, s-a reflectat totalitatea monstruosului univers nazist. „Milenarul” Reich hitlerist n-a durat decît 12 ani, dar omenirea își va aminti milenii de-a rîndul crimele pe care acesta le-a comis.

MICHEL MAZOR

MAESTRI AI CULORII

(Urmare din pag. 1-a)

Nicolae Vermont, după ce și-a făcut studiile în Germania, activează în cadrul societății „Tinerimea artistică” și grație unei oarecare lirism și a unei sensibilități de culoare, reușește să-și creeze un loc serios în plastica românească. O comandă importantă, decorarea bisericii românești din Sofia, îl învederează și-l consacră. Ciclul ți-găncilor îl apropie de marea public. Cu Nicolae Vermont sfințește marea galerie a înaintașilor noștri.

Întărăm în plină activitate contemporană. Și e suficient să încep cu Iser, pentru a lămuri dintru început contribuția artiștilor evrei la dezvoltarea artei românești. Pentru că Iser, alături de Pătrașcu și Pallade, reprezintă fața cea mai caracteristică, cea mai valoroasă a plasticii românești contemporane. Desenator și polemist viguros al creionului, Iser a crispat pe hirtie toată goliciunea trupească și suflutească a propitendadei politice și culturale burgheze. Pășind mai tirziu în pictură, caracterizează viața mizeră a țăranelor. Cu o rivnă și putere de titan, Iser își desăvârșește orgia atitor virtuți în toate acele pinze ale sale pe care peridiocle sale expoziții ni le prezintă.

Samelevici? Epidemia de tifos exantematic îl execută încă la începuturile războiului mondial, tocmai când arta lui își cucerea un rost printre noi.

Din aceeași perioadă se cuvine amintit Arthur Mendel un desenator și un bun gravor, dar pe care viața l-a hărțuit prea mult și l-a derivat din drumul pe care și-l croise cu atâtea nădejdi. De asemenea Mitzner, un artist, un sensibil artist, neoimpresionismul din tinerețe se mai strecoară ca factură printre atâtea peisaje de adinec freamăt, de frumoasă tinută.

Paralel cu acțiunea și prezența individuală a citorva personalități în arta românească se realizează ideea unei formațiuni plastice distincte. Expozițiile grupărilor revistelor „Contemporanul”, „Integral”, „Unu”, prezintă operele artiștilor Marcel Iancu, Victor Brauner, Henry Daniel, Margareta Sterian și M.H. Maxy.

Țin să adaug, cu considerentele de astăzi, despre plecarea din București a lui Marcel Iancu și participarea pe plan mondial a unei activități crescînde a celui ce împreună cu Tristan Tezara au realizat misiunea „Dada” la Zürich, încă în 1917. Și de Victor Brauner, care și-a făcut o carieră și un nume de ordin mondial în cadrul mișcării suprarealiste la Paris. Nu e locul aci nici pentru prezentarea acelor idei de care gruparea se lasă impregnată și nici pentru caracterizarea atitor artiști, care prin munca lor colectivă au dat un aspect nou vieții plastice românești.

Să pomenim de R. Iosif, un pictor de rară modestie, ca și de peisajele al căror excelent interpret se afirmă. Într-o lumină discretă și într-o gamă sumbră, pensulată agitat, uleiurile d-sale ne reamintesc acele monotipuri cu care ani de-a rândul ne-au obișnuit expozițiile sale.

Max Arnold, ieșean ca și G. Juster, sînt artiști de mare temperament. Primul, un cutecător al acvarelei, de notațiuni fugare, dar de o vigoare și o prospețime în expresie cu totul personale. Colorist învederat, încearcă în același timp, într-o pastă densă, senzațiuni cromatice de o frumoasă tinută și rară emoțiune. Muzeul de Artă va prezenta, în cursul anului viitor, o retrospectivă a acestui artist mort prematur.

G. Juster și-a creat, din motive de animale și păsări, un întreg repertoriu de valori și nuanțe colorate. Deși ilustrative, tablourile sale inspiră o robustețe și un optimism pe care artistul acesta tinăr e dator să le servească cu cât mai multă rivnă.

Jean David, un rafinat de lîmii și cu lome suave, pe care în deformări sugestive le transpune cu o dexteritate de bună calitate.

Dintre cei mai tineri, dar dotați și poarteprea virtuozii, e Perahim. La vîrsta cînd alții dibuiesc prin greutățile meșteșugului, Perahim se învrednicește să le cunoască pe deplin. Profesează o credință cu o tematică socială, pe care o prezintă într-o factură surrealistică.

D-na Titina Căpitănescu-Călugăru, o artistă al cărei debut a produs atîta valvă.

Dintre artistele pictorițe, d-ra Rachenberg, d-na Risa Props-Kraid, o bună și sugestivă desenatoare, a cărei pictură capătă cit mai multă consistență coloristică, d-na Byck-Wepper a încercat într-o operă bogată de realizări picturale o notă cu totul personală de stilizare care o învederează drept o îndemnită ilustratoare.

Nordul Moldovei ne-a trimis aci la noi pe Lerner, un cîntăreț al mizeriei peisajului provinciei, și pe Arthur Kolmak, un gravor de imagini iudaice și sociale, iar Moldova l-a dat pe Rubin, astăzi unul din cei mai tipici reprezentanți ai picturii israeliene.

Din aceeași perioadă să-l mai cităm pe Gholman Lazăr, un peisagist de categorie impresionistă și Lazăr Zin, cu calități de

desenator realist, cu teme din viața socială. Unul din marii zugravi ai temelor sociale, dar care s-a stins în perioada imediat postbelică e și Mărculescu.

O pleiadă de desenatori au caracterizat cu verva lor ascuțită epoca. Printre valoroșii Ross e cel ce prin perseverența sa jurnalieră și tinerescă a creat genul. Mulți alții au arătat temporar abilități. Dar vremea i-a îndreptat spre alte limanuri: pe Ghinsberg spre meditație... Pe Golt, spre un tărîm de unde nu se mai întoarce nimeni.

Această succintă trecere în revistă se referă la situația artiștilor plastici pînă în preajma celui de-al doilea război mondial. În anii aceia negri, printre multe alte acțiuni, personal am căutat să încheș, împreună cu cîțiva colegi din lumea artei, a teatrului, a muzicii, a baletului, o școală de arte, pentru ca tinerele generații să nu fie lipsite de posibilitățile pe care unii dintre noi le-ar fi putut aduce pentru studiile pe care le vor putea urma.

Într-adevăr, Școala de arte a cuprins, într-o perioadă de aproape 4 ani, pe cei mai valoroși artiști de astăzi — de o anumită origine și care prin învățatura de atunci, prin continuitatea studiilor lor după eliberare, au adus plasticii românești de astăzi un aport deosebit.

Dacă aș vorbi numai de studenții mei, și încă aș avea satisfacția că s-a făcut o treabă bună în acea vreme.

Într-adevăr, nu s-a pus numai problema ca tinerii să-și însușească un meșteșug — fie el și de artă — dar și să-și făurească o conștiință, legată de rolul lor social, de încredere în forțele lor, în talentul lor, în evoluția firească a unui destin, pentru ca victoria de mîine să-i readucă pregătii și bine pregătii în cadrul societății socialiste, așa precum visam și precum s-a și petrecut. Acea mai mare parte dintre acești studenți sînt astăzi artiști recunoscuți, încadrați în viața plastică românească, unde prin arta lor aduc un aport de tinută în inovațiile lor.

Cu cine să încep? Cu Danu Mihai, un bun desenator și compozitor de lucrări de mari proporții: cu Eva Cerbu, o desenatoare cu fantezii cromatice deosebite; cu Maria Constantin, una din cele mai sensibile peisagiste care amintesc virtuțile la care a ajuns Arnold; cu Alma Redlinger, pictoriță de compoziție, în care sinteza forme și culorii a dezvoltat o carieră plină de promisiuni; cu Ivona Hasan, care a adus în arta românească aportul unei sincerități cromatice și al unei viziuni personale, de gest și spontaneitate? Enumerarea poate fi continuată cu Tia Peltz, un temperament jucăuș pentru o lume de reprezentări sentimentale și ilustrative; Eva Munteanu, o bună desenatoare, care-și valorifică din plin calitățile în domeniul artei decorative; Mimi Șaraga, temperament viu și colorist îndrăgnet, își valorifică virtuțile în compoziții în care inovativă și curajul realizează viziuni surprinzătoare.

Ar urma să pomenesc de una din cele mai bune sculptorice — Lelia Zuav și de Lînică Els, care deși au urmat pictura, au știut s-o continue în formele sculpturii.

Din aceeași generație de elevi nu pot să izolez în amintirea mea dezvoltarea acelor care au continuat cu succes o activitate artistică pe alte meleaguri. Să-mi permițeti să-i pomenesc, pentru că la calitățile lor în dezvoltare am contribuit cu încredere. Este vorba de Pita Rubin, o ființă frîmțată de fonnele colorate ale viziunii ei de formă; de sculptorița Sonia Natra, de Dorel Pascal, de Sica Roman etc.

Desigur, participarea în actualitate a artiștilor de prestigiu nu se reduce la generația celor ce în vremuri de bejenie au fost elevii mei. În continuitatea unei activități atebelice și pînă în ziua de azi, un număr de personalități fac să strălucească viața plastică românească, prin calități deosebite, unanim recunoscute. Este vorba de arta grafică a lui Vasile Lazăr, profesor la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, artă în care viziunea expresivă a oamenilor și a tinutului din nordul Maramureșului relevă valoric o personalitate bine conturată. Precum ar trebui să distingem, printre marii graficieni din tinutul Băii Mari, arta plină de subtilitate grafică a lui Paul Erdős. Fie-mi îngăduit să amintesc, din lumea graficienilor specializați în afișe, pe profesorul Iosif Molnar, pe I. Cova, pe tinărul și subtilul grafician Jean Eugen, care pe Ilie Schön și mai ales pe excelenții reprezentanți ai caricaturii: Nell Cobar, Ion Doru, Taru.

Din lumea artei decorative, unde numărul lor nu-mi permite o înșirare numerică, aș vrea să pomenesc personalitatea vie și cutezătoare a Elei Ganciov.

Și apoi continuînd linia firească a dezvoltării artei plastice la noi, prezența de tinută și calitate a lui Lazăr Zarea, a pictorice de talent, de temperament și de caldă viziune coloristică, Renata Duncan, a îndrăgnetei și subtilei Abulius Cleopatra, a Dianei Schor, Clarette Wachtel, a lui Gh. Glauber, a sculptorului Maximilian Sulman și Dorio Lazăr.

AFORISME TALMUDICE

Trei feluri de oameni sînt iubiți de Dumnezeu: acel ce nu se lasă cuprins de minie; acel ce nu renunță la libertate și acel ce nu păstrează supărare.

Despre omul orgolios Dumnezeu spune: „Eu și el nu putem coexista în aceeași lume”.

Dumnezeu nu pedepsește pe om pentru cuvintele rostite la minie.

Sigiliul lui Dumnezeu este adevărul; binecuvîntarea sa — pacea.

Dumnezeu e întotdeauna de partea celui asuprit. Dacă un om drept asuprește pe un alt om drept, Dumnezeu ia partea celui asuprit. Dacă un om rău asuprește pe un om drept, Dumnezeu ia partea celui asuprit. Și chiar și atunci cînd un om drept asuprește pe un om rău, Dumnezeu ia de asemenea partea celui asuprit.

Înainte de a stinge steaua unui om drept, Dumnezeu face să răsară la orizont steaua altui om drept.

Luați pildă de la Dumnezeu în ce privește modestia: atunci cînd s-a arătat fiilor lui Israel, a preferat Sinaul culmilor semețe; iar atunci cînd s-a arătat lui Moșe a preferat mărăcinul arborilor înalți și bogați.

Patru feluri de oameni nu sînt iubiți de Dumnezeu: ipocriții, mincinoșii, calomnatorii, cei ce iau toate în deridere.

Din presa anului 1900

De data aceasta să răsfoim colecția unei publicații din Iași: RASARITUL — organ săptămînal, apare în fiecare vineri”. În numărul din 11 (23) februarie 1900 găsim, la pagina a treia, un articol intitulat „Mesia” în care, în stilul emfatic al epocii, sînt exprimate idealurile și năzuințele acestei generații:

Cît de dulce sună pentru cel condamnat cuvințului libertate! Căci robia e neagră, neagră ca mormîntul. Ea zdrobește mîndria individului, a clasei, a întregului popor ce zace sub asprul ei scut; ea ucide sentimentele și dă naștere decăderii morale.

O, cît de scumpă e atunci speranța! Cîtă bucurie, cît entuziasm cuprinde pe cel oșndit, cînd îi se spune că în ziua cîntare va fi liber!...

Speranța îi umple sufletul de extaz; numai la gîndul că va veni o zi în care grelele lanțuri îi vor cădea și liber va fi a se mișca cum va voi; cî în cîrînd va schimba ingustimea temniței pentru orizontul larg și sublim, iar în locul tavanului muzeit va avea de-asupra capului bolta senină și frumoasă — sufletul îi se umple de bucurie fără sămîn și se simte transportat cu totul în altă lume...

Așa, în timpurile grele, cînd evreii își pierdură țara și fură duși de învingători în robia Babilonului, o disperate, o durere nesimțită încă de dinșii pînă în acel timp li cuprînsese inimile și poporul robitor era amenințat și moară moralicească. Atunci se impunea speranța. Numai ea putea aduce alinare celor disperati...

Astfel profetul, care urmasa pe evrei în robia Babilonului, a călăuit să arunce un balsam alinător peste rănile dureroase ale lui Israel și a propagat prin popor ideea dădătoare de speranță că va veni o vreme cînd din cer va coborî pe pămînt Mesia, liberatorul care va scoate din robie pe poporul evreu. Mesia, care cînd va bucuria din corn toți morșii se vor scula din mormînt și vor sărbători mîntuirea.

Și speranța aceasta, ca o sămînță binecuvîntată a prins rădăcini în inimile evreilor, cîci în zilele de durere cuvintele mîngietoare prind rădăcini adînci în inimile celor îndurerăți și chiar de un joi se prinde omul ce vede că se înecă...

Și această scumpă speranță transmisîndu-se din generație în generație a devenit în inimile evreilor o acla-mațiune sfîntă și legendară, un far care li-a servit în noaptea lungă și neagră ce o trecură în decursul veacurilor printre diferitele popoare...

„Această speranță trăiește și astăzi în inima maselor evreie. Dar în epoca actuală în care trăim, profetizarea mistică, ce ne vine de peste muntele înalt al veacurilor scurse în haosul înfinit al vremii ni se dezvăluie în fața civilizației, întocmai cum la ivirea soarelui se topește ceața, făcîndu-ne să

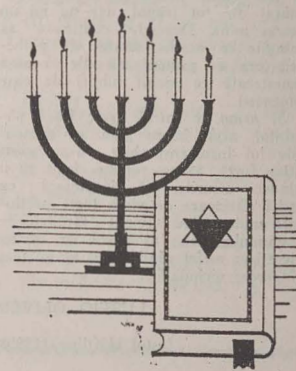
cunoaștem lucrul pe care într-un mod nedeluzit îl întrevădăm din mijlocul acelei cete dese și de nepătruns.

La București, EGALITATEA din 25 februarie 1900 publică articolul pe care dr. Iacob Niemirower, pe atunci rabin la Iași, l-a scris la moartea rabinului dr. Israel Hildesheimer, cîtorul seminarului rabinic ortodox din Berlin. Iată un pasaj din acel articol.

El posedă o voință de fier ce storcea admirația elevilor. Discipolilor și aderenților săi, care apreciau alesele însușiri ale minții și inimii sărbătoritului rabi. Hildesheimer era un gaon în caracter și un filantrop deplin conștient. Ustele sale cîmîștine le dăruia sîmîtelor sale extraordinare. Despre el se putea zice vorba semnificativă: „Dacă ziua ar fi de 25 de ore, Hildesheimer ar lucra mereu cite 26 de ore”...

Voința pe care Schopenhauer o înalță pînă la ceruri e departe de concepția noastră, cu toate că putem găsi un început în Salomo Gabirol, dar ceea ce pentru misterul iudaismului ortodox, pentru cetăția bine întărită a Sulhan-Aruch-ului o avem numai în o consecvență fermă, în statornicie de caracter, în o voință rigidă. Eroul voinții, Hildesheimer era dar făcut să fie reprezentantul ortodoxiei în Germania, care, ce-i drept, a învîlbit vechea tradiție în o nouă mantie culturală, dar cu hotărîrea de a păstra neatinșă”.

Ceva din atmosfera începutului de veac ne transmite și anunțurile publicitare. Două exemple, tot din „Egalitatea”. „Trupa română de sub conducerea d-lui A. L. Robescu, compusă din artiști valoroși, a sosit în Focșani și joacă un mare succes. Prima reprezentare a avut loc duminică 20 februarie, s-a reprezentat frumoasa operetă „Pericola”. Și al doilea anunț: „Teatrul Lieblich (Jignita). Trupa israelită de operetă va da sim-bătă 26 februarie frumoasa piesă Lumea evree. Duminică 27 februarie se va juca Ezra în beneficiul societății Hygea”.

VIZITA ÎN ISRAEL A EMINENȚEI SALE D-LUI ȘEF RABIN ȘI A D-NEI DR. ROSEN

În redacția ziarului „Viața Noastră”

În ziua de 13 ianuarie 1970, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au făcut o vizită la redacția ziarului „Viața Noastră”. Personalul redacției, în frunte cu d. director *Meer Lindner*, a făcut oaspeților o primă călduroasă.

Luând cuvântul, d-nii *Meer Lindner* și *M. Zait* au relevat bogata activitate pe care d. Șef rabin o desfășoară pe ogorul iudaismului religios, cultural și social, subliniind stima și admirația de care se bucură și în rândurile celor 350 000 de evrei originari din România.

D. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a expus apoi aspecte din viața comunităților evreiești din România precum și posibilități de colaborare cu evreii români stabiliți în Israel.

La Comitetul de luptă pentru pace

În seara zilei de 13 ianuarie, Comitetul de luptă pentru pace din Israel a oferit o recepție în onoarea Eminenței Sale d-lui Șef rabin *Moses Rosen*.

În luări de cuvânt, pline de căldură, respect și dragoste, l-au salutat pe d. Șef rabin d-nii: *Jacob Mainus*, secretar general al Comitetului național de luptă pentru pace din Israel; dr. *Harel*, fost ambasador al statului Israel la București; *Esther Wilenska*, secretar al Partidului Comunist din Israel, fost deputat în Knesset; *Klementinovski*, ajutor de primar al municipiului Tel-Aviv; rabin dr. *Harcavi*; *Bar Nir*; *M. Nahumi*; ing. *Anghel Dascălu*, fost deputat; poetul *Binem Heller* și alți exponenți ai mișcărilor progresiste din Israel.

Eminența Sa a vorbit despre măreția cauzei păcii între popoare, afirmându-și credința în triumful acestei cauze și în Orientul apropiat, astfel ca să fie asigurate independența, suveranitatea și dreptul la viață liberă fiecărui stat din această regiune. D-sa a felicitat pe conducătorii comitetului pentru munca ce o desfășoară în slujba păcii.

Cockteii oferit de deputatul Itzhak Korn

În ziua de 18 ianuarie d-na și d. *Itzhak Korn*, deputat în parlamentul israelian și președinte al Organizației evreilor originari din România (H.O.R.) au oferit, la locuința lor, un cocteil în cinstea d-nei și d-lui Șef rabin dr. *Moses Rosen*.

Au luat parte: d-na și d. *Valeriu Georgescu*, ambasadorul României în Israel; d-na și d. *Reuven Rubin*, președintele Ligii de prietenie Israel-România; d-na și d. *Meer Lindner*, directorul ziarului „Viața Noastră” precum și numeroși fruntași ai vieții publice, oameni de cultură etc.

Adunarea publică de la Natania

În seara zilei de 18 ianuarie, la Natania a avut loc o adunare publică convocată de primarul orașului, d. *Oved Ben Ami*, spre a omagia pe Șef rabinul obștei evreiești din România.

În fața unui numeros public au luat cuvântul conducătorii vieții publice, religioase și sociale ai orașului, exprimând recunoștință Eminenței Sale pentru munca binecuvântată ce o depune în serviciul Torei și al poporului.

D. Șef rabin a făcut apoi o prezentare a activității Federației Comunităților Evreiești (M) din România.

Masă oferită de municipalitatea orașului Bnei Brak

D. *Gottlieb*, primarul orașului Bnei Brak, și întreg consiliul comunal au luat parte la masa oferită de municipalitatea milenarului centru iudaic în cinstea Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. *Moses Rosen*.

Masa a avut loc în ziua de 18 ianuarie a.c. În cadrul ei, reprezentanți ai diferitelor grupări din consiliu au luat cuvântul spre a omagia pe conducătorul spiritual al evreilor din România.

Primarul orașului a oferit Eminenței Sale medalia de onoare a orașului Bnei Brak.

Festivitatea de la Consiliul muncitoresc al orașului Tel Aviv

În seara zilei de 19 ianuarie a.c. Consiliul muncitoresc al orașului Tel Aviv (Moetzet Hapoalim) a oferit o masă prietenească în cinstea Eminenței Sale și a d-nei dr. *Rosen*. Au luat parte fruntași ai sindicatelor și ai vieții muncitorești din Tel Aviv.

Au luat cuvântul, elogiind activitatea și personalitatea conducătorului obștei evreiești din România d-nii: *Ury Alpert*, secretarul general al Consiliului și *Leib Kuperstein*, scriitor și ziarist, președintele Uniunii publicațiilor periodice din Israel.

A răspuns d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*, mulțumind vorbitorilor și tuturor participanților pentru căldura cu care a fost întâmpinat, și de această dată, în Israel.

Corul de copii „Zadikov”, care s-a bucurat de un mare succes în cursul turneului ce l-a întreprins în 1969 în România a executat, sub conducerea maestrului prof. Roth, un program de cîntece israeliene și românești, mult aplaudate.

VIZITĂ PROTOCOLARĂ

În ziua de 5 februarie a.c., Exceleșența Sa d. *Rafael Ben Shalom*, ambasadorul statului Israel la București, însoțit de d-nii *Menahem Carmi*, consilier și *Ghideon Shamir*, prim-secretar al ambasadei, a făcut o vizită protocolară Eminenței Sale d-lui

dr. *Moses Rosen*, Șef rabinul cultului Mozaic și președinte al Federației Comunităților Evreiești (M) din România, cu prilejul întoarcerii d-sale din recenta călătorie în Israel.

Vizita a decurs într-o atmosferă cordială.

Calendar ebraic

LUNA ADAR

Luna a VI-a de la crearea lumii și a XII-a după eliberarea din Mitraim este luna Adar.

Spre deosebire de lunile anterioare, Tevet și Șevat, luna Adar este amintită de mai multe ori în Biblie, în Cartea Esterei și Ezra. Denumirea lunii mai este amintită și în învățătura orală. Talmudul babilonian, tratatul Taanit, se povestește: S-a întâmplat ca luna Adar să se apropie de sfârșit, iar ploile nu s-au arătat. S-a trimis vorbă lui Honi-Hamanghel. Acesta s-a rugat și ploile au pornit.

Numărul zilelor lunii Adar într-un an obișnuit este totdeauna de 29. De șapte ori într-un ciclu de 19 ani (mahzor katan) se adaugă o lună în plus, denumită Adar II (Adar șeni) atunci anul este bisect (cazul din anul acesta). Adar I este întotdeauna de 30 de zile, Adar II — de 29. Pînă la sfârșitul existenței celui de-al doilea templu, membrii Sanhedrinului erau cei care aveau competența să stabilească anul care va fi bisect.

În anul bisect, Purimul, ca și celelalte zile comemorative ale lunii, se țin în Adar II. În ce privește comemorările (Iartait), Șulhan-Aruch stabilește următoarele: Dacă ziua morții era într-un Adar obișnuit, comemorarea, postul, vizitarea mormîntului, rostirea Kadișului, etc., se țin în anul bisect în Adar II; dacă ziua morții a fost într-un an bisect, aniversarea se ține în Adarul respectiv.

ORIGINEA DENUMIRII

Adar face parte din seria lunilor cu denumiri babiloniene (ca și lunile Kislev, Tevet, Nisan, Sivan, Tamuz și Elul). În perioada premergătoare distrugerii celui dintîi templu, această denumire era necunoscută la evrei, familiarizarea cu limba babiloniană locală și denumirile lunilor făcîndu-se după surghiunirea lor în Babilon.

Denumirea Adar provine, probabil, din cuvîntul asir(ian) „Adaro”, care înseamnă arie, șură. Aceasta, probabil, pentru că în perioada lunii Adar, agricultorii aveau obiceiul să pregătească șurile pentru înmagazinarea recoltei primăverii — orzul — ca și a celei de vară.

Cuvîntul „Adaro” în înțelesul de șură e amintit în cartea Daniel, cap. II, versetul 35. Acolo se spune: „Și ajunseră ca pleava de pe arie vară”, la care comentatorul Rași explică: „ca pleava din șurile de vară”.

Printre celelalte înțelesuri ale denumirii lunii, mai menționăm următoarele:

— Adar, în înțelesul unor nori întunecați, denumirea lor babiloniană fiind asemănătoare cu cuvîntul Adar.

— Adar, în înțelesul de pînă de corabie, în babiloniană „nes adra”, deoarece atmosfera în curs de încălzire permite deja ieșirea vaselor în larg.

— Adar, în înțelesul cuvîntului babilonian „Idra-Itra”, adică icre, aluzie la zodia lunii — pește.

— Unii afirmă că denumirea ar proveni de la adjectivul ebraic „adir”, adică puternic, aluzie la cel mai puternic conducător, Moșe, care s-a născut și a murit în această lună.

EVENIMENTE DIN ISTORIE

Conform tradiției, Moșe s-a născut și a decedat în ziua de 7 Adar.

— În ziua de 1 Adar începea — în timpul existenței templului — campania de „Șekalim”, adică strîngerea contribuțiilor în bani (șekel — denumirea monezii) pentru nevoile templului. De aceea, sîmbăta în care se binecuvîntează luna Adar se cheamă „Sabat Șekalim”.

— În vechime, ziua de 9 Adar era zi de post, în semn de doliu față de dezbînările dintre cele două școli talmudice Bet Șamai și Bet Hillel.

— În ziua de 13 Adar, Iehuda Hamacabi a învins armata lui Nikanor.

— În ziua de 15 Adar a început reconstrucția zidului Ierusalimului de către Ezra și Nehemia.

— În ziua de 25 Adar au fost abolite legile împotriva evreilor ale lui Adrian.

Iată evenimentele istorice ale lunii Adar, care împreună cu Purimul îndreptătesc adagiul vechi ebraic „De la începutul lunii Adar, bucuriile se înmulțesc”. Se obișnuiește să fie expuse în casele evreiești inscripții executate de maeștri populari, cu pești și găleți și texte din Cartea Esterei, în tot felul de culori.

COMEMORĂRI

— 2 Adar 1167 (4827) a încetat din viață Abraham Ibn Ezra, celebrul comentator al Pentateuhului, poet și excelent filolog ebraic, una din figurile de seamă ale veacului de aur sefard.

— 6 Adar 1942 (5702), vasul cu refugiați evrei „Struma” a fost scufundat în Marea Neagră.

— 11 Adar 1806 (5566) a încetat din viață renumitul rabin bibliograf și autoritate talmudică sefardă Haim Iosif David Azulai, cunoscut sub denumirea de HIDA. A deținut funcția de rabin în mai multe orașe italiene, în special la Livorno. A cutreierat colectivitățile evreiești din lume, descriind impresiile în cartea sa.

— 17 Adar 1921 (5681) a luat ființă șef rabinatul palestinian, sub conducerea șef rabinului Kook.

THOMAS MANN

IOSEF ȘI FRAȚII SĂI

Fragment din romanul cu acelaș titlu

Intr-o zi, către seară, pe cînd soarele cobora în neguri palide într-acolo de unde venea Iacov, iar umbrele încălecate, aruncate de cămila și călăreț pe pămîntul de stepă, se tot alungeau; așadar, în acel sfîrșit de după amiază, care nu se răcorea deloc, ci rămînea atît de fierbinte și fără pic de vînt, sub bolta de oțel a cerului, încît aerul scîntînd deasupra ierburilor uscate stă parca să ia foc, Iacov simți că i se uscuse limba și gîtlejul, căci din așezare nu mai bătușe pic de apă.

Deodată, privind printre două coline teșite ce se închipuiau o trecătoare spre un înțins ținut vălurit, el zări un punct legănatu-se și, cu vederea ascuțită, în ciuda oboselii, își dădu de îndată seama că era o turmă de oi cu cîini și păstori, adunați lingă o fîntînă. Sări în sus de bucurie și scoase un suspin de recunoștință față de Atotputernicul, dar în minte avea un singur gînd: „Apă! ba chiar, cu gîtlejul uscat și plescînd din limbă, strigă: „Apă! camilei, care și ea, simțind apropierea binecuvîntată a apei, își întinse înainte gîtul și-și umflă nările, adunîndu-și bucurioasă restul puterilor și își mări pașii.

Nu peste mult, Iacov se apropie într-afita de ei, încît putu să deosebescă, pe spinarea oilor, semnele colorate ale proprietarului și fețele ciobanilor, sub apărătorile de soare, părul de pe pieptul lor și brățile de pe brațele lor. Cîinii mîrșiau și lătrau, în timp ce opreau oile să se împăște, iar bărbății le strigau să se potolească, nefiind îngrijorați, căci nu aveau de ce se teme de un călăreț singur, mai ales că el îi și salutase de departe, pașnic și respectuos.

Pe cît își amintea Iacov, erau vreo două sute de oi, din soiul acela cu coada lungă și groasă, cum își dădu seama Iacov, care se pricepea la oi. Ei stăteau sau sedeau fără o treabă anume în jurul fîntînii încă acoperită de o piatră rotundă. Toți purtau praștii la brîu, iar unul avea și o lăută. Iacov li se adresă cu un „fraților!”, ducîndu-și mina la frunte și strigîndu-le apoi „mare e Dumnezeu”, fără a fi sigur căru Dumnezeu i se închinău. Dar la acestea, ca și la tot ce mai spunea el, oamenii se uitau unul la altul, dînd din cap, sau întorcîndu-și capul de la un umăr la celălalt, plescînd din limbă a părere de rău; nimic de mirare căci, firește, nu înțelegeau ce spunea Iacov. Dar iată că printre ei se afla un om, cu un medalion de argint pe piept, care zicea că-i Ierubbaal și s-a născut în țara Amurru. Acesta nu vorbea chiar limba lui Iacov, dar era foarte asemănătoare, astfel că se puteau înțelege, și Ierubbaal, ciobanul, făcu pe tălmăciul, traducînd celorlalți în limba ummu-ummu ceea ce spunea Iacov. Ei i-au ummu-mit pentru lăuda adusă puterii Dumnezeului lor, l-au pofsit să gadă lingă ei și i-au spus cum îi cheamă pe fiecare. Se numeau: Bullutu, Samaș-Lamaș, Cîinele lui. Ea sau cam așa ceva. Nu se arătară grăbiți să afle cum îl cheamă pe el și de unde se trage, dar Iacov se grăbi să le spună și una și alta, și pomeni apoi, cu amărăciune, de pătania care-l sărăcise și ceru, înainte de toate, apă ca să-și umezească limba uscată. Cămila însă mai trebui să aștepte, așa cum așteptau și oile rîndul la adăpat, căci piatra nu se clintea de pe fîntînă și, dintr-o pricină anumită, nimeni nu o dădea la o parte.

Iacov întrebă „frații” de unde erau de fel.

— „Haran, Haran” îi răspuseră ei, „Bel-Haran, stăpînul drumurilor, Mare, mare, Cel mai mare”.

— Oricum, unul din cei mai mari, zise Iacov împăciuitor.

— Eu tocmai la Haran vreau să ajung. E tare departe de aici?

— Ba de fel. Uite, orașul se află dincolo de coline. Cu oile ești într-un ceas acolo.

— Minunea Domnului! strigă Iacov. Am ajuns în sfîrșit. După un drum de mai bine de șaptesprezece zile! Mai că nu-mi vine a crede! Și-i întrebă dacă îl cunoște pe Laban de vreme ce sînt din Haran, pe Laban — fiul lui Bethuel, fiul lui Nahor?

Il cunoșteau bine. Nu locuia în oraș, dar numai la o jumătate de ceas depărtare. Și acum așteptau să vie și oile lui.

— Și e sănătos?

— Sănătos foarte. Da' de ce întrebă de el?

— Pentru că am auzit de Laban, zise Iacov. Apoi, arătînd către oi: Pe la voi se smulge lina sau o tundeți cu foarfecele?

Ei răspuseră de sus că o tund, firește. Nu cumva pe la el, pe acasă, se smulge?

— Nicînd, răspunse el. Avem și noi, la Ber-Seva și prin împrejurimi foarfece și ne pricepem și noi să tundem oile.

Apoi, venind iar vorba de Laban, ei îi spuseră că așteaptă și pe fiica-să, Rahel.

— Tocmai asta voiam să vă întreb. Fraților, spuse Iacov. Adică ce anume așteptați. Mă și miram. Stați aici, lingă piatră care acoperă izvorul, de parcă l-ați păzi, nu alta,

în loc s-o dați la o parte și să vă adăpați vitele. Ce rost are asta? Ce e drept, e puțin cam devreme să duceți vitele acasă, dar dacă tot sînteți aici și ați ajuns la fîntînă, ați putea să dați piatră la o parte și să adăpați oile stăpînilor voștri, în loc să stați de pomană — chiar dacă fata pe care ați pomenit-o, cum ați spus că o cheamă pe fiica lui Laban? Abia trebuie să sosesc.

El le vorbea argaților cu un fel de mustrire în glas, ca un om de alt rang, deși le zicea „fraților”. Căci apa îi înviorase trupul și sufletul și îi alungase sfîla.

Vorbînd în limba „Ummu-ummu”, ei îi spuseră prin Ierubbaal că așa-i rînduiala pe aici, să o aștepte pe fata lui Laban, și așa se cade să facă. Doar nu putea da piatră la o parte, ca să adape vitele și să le ducă acasă înainte de a veni Rahel cu oile pe

capul într-o parte, însoțind gestul cu un suris, astfel că Iacov putu zări, pentru înția oară, de departe chiar, dinții ei foarte albi, cu o strungăreață la mijloc. Ajungînd mai aproape, o luă înaintea oilor care tropăiau pînă atunci în față și ieși din mijlocul lor, dîndu-le la o parte cu virful bitei.

— Am venit! zise ea și, apropiindu-și mai înția pleoapele, așa cum fac oamenii cu vederea scurtă, apoi înălțîndu-și sprincelele, adăugă mirată și amuzată: „La te uită, un străin!” Cămila străină, precum și însăși prezența lui Iacov — și el străin — trebuie s-o fi uimit încă de departe, că nu vedea era prea scurtă, dar ea nu voia să se arale de la început mirată.

Ciobanii de la fîntînă, tăcuți, se retraseră din apropierea celor două odrasle de stăpîni, care se întîlneau aci. Și Ierubbaal părea încredințat că cei doi se vor înțelege și singuri și privea undeva, departe, în timp ce rontăia niște seminte. Deși cîinele Rahelei lătra, Iacov o salută prin ridicare de mîini. Ea răspunse grăbită, și acum stăteau față în față, privindu-se cu seriozitate sub razele oblice și colorate ale asfințitului, în mijlocul oilor și învăluți de răsuflarea blîndă a dobitoacelor, sub cerul înalt și vast ce pălea tot mai tare.

Fica lui Laban arăta grațioasă la trup, în ciuda dimășii otova, sau a rochiei-șorț galbene, brodată cu roșu și cu lunițe negre,

desen de
MANUEL ZELȚNER

care i le-a dat tatăl ei în grijă. Întîi trebuie să se adune toate oile și abia pe urmă să o pornească spre casă; iar dacă Rahel ar sosi la fîntînă înaintea lor și ea i-ar aștepta să vină ca să dea piatră la o parte.

— Cred și eu, zise Iacov rîzînd. Ar aștepta, pentru că nu e în stare să dea singură piatră la o parte, asta e treabă de bărbat. Dar, răspunseră ei, n-are a face pentru ce anume așteaptă; oricum, ea îi așteaptă și de asta o așteaptă și ei.

— Bine, zise el, vîd și eu că aveți dreptate și că nici nu s-ar cădea să faceți altfel. Doar că-mi pare rău de biata cămila care trebuie să mai rabde de sete atîta vreme. Cum ați spus că o cheamă pe fată? Rahel? repetă el. Ierubbaal, spune-le ce înseamnă asta în limba noastră. Ei, oia pe care o așteptăm are și miei?

— Nicidecum, îi răspunseră ei, fata e curată ca un crîn de cîmp în luna lui august și neatinșă ca florile trandafirilor de grădina, jilave de roua dimineții. Pe ea n-a strîns-o încă în brațe nici un bărbat. Are doar doisprezece ani.

Era limpede că o respectau cu toții și, vînd, nevrînd, Iacov simți că o respectă și el. Răsulă adînc, înveselit și inima lui se înfioră ușor de nerăbdare și de bucurie că avea să o cunoască pe fiica unchiului său. Prin Ierubbaal mai stătu de vorbă cîva timp cu bărbății aceia întrebîndu-i cu cît se vînd oile pe aici, ce se poate căpăta prin cîinci de lînă și cîte silde de grăunte le dau stăpînii lor pe lună — pînă ce unul din ei zise: „Uite-o, că vine”. Ca să mai treacă vremea, Iacov începuse tocmai să le istorisească lupta singeroasă ce-o dăduse pe drum cu niște iltihari tineri, dar, la vestică că vine Rahel, îi întrerupse firul povestirii și își întoarse ochii într-acolo unde arătau cu mina păstoriei. Atunci o zări el pentru înția dată pe fata menită inimii sale, pe mireasa sufletului său, pe mioara de dragul căreia avea să-l slujească pe Laban timp de patrusprezece ani.

Rahel venea în mijlocul turmei bulucită în jurul ei, în timp ce o cîine cu limba spinzurînd de căldură însoțea în margine mulțimea mîioasă. Fata ridică în sus bîta cocîrțată, arma ciobanilor, cu mineralul făcut dintr-o seceră sau dintr-un cîrlig de metal. Salutîndu-i pe cei ce o priveau, își înclină

fără să exagerăm cituși de puțin, natura pusesse tot farmecul ce-l poate ca dăruu unor ochi omenești — o noapte adîncă curgătoare, grăitoare, topită, pricetenoasă, plină de gravitate și ironic, cum nu mai văzuse vreo dată Iacov.

— Taci, Marduka! strigă ea muștrător, cîinele, către care își înclinase trupul și apoi puse o întrebare, al cărei sens Iacov îl ghici, fără să înțeleagă ce spunea.

— De unde vii, domnule?

El făcu un semn peste umăr, cum că venea dinspre apus și zise: „Din Amurru”.

Rahel privi către Ierubbaal și-i făcu un semn cu bărbia, rîzînd.

— De atîta de departe? zise ea, însoțindu-și cuvintele cu un gest al mîinii. Și apoi îi ceru amănunte despre locul de unde venea; căci, spuse ea, țara dinspre soare-apune este întinsă, și pomeni vreo două sau trei orașe de pe acolo.

— Beer-Seva, răspunse Iacov.

Ea ascultă cu atenție și repetă acest nume.

Și gura ei, de care Iacov se și îndrăgostise, rosti numele lui Isaac.

Fața lui tresări, ochii i se umplură de lacrimi. El nu cunoștea familia lui Laban și nu era nerăbdător să o cunoască. Era un om care nu știa ce-i țîna, un om obișnuit cu truda; nu venise aci de bunăvoie lui și nu prea avea pentru ce să se simtă îmbucurat. Dar nervii lui, ostenti de greutatea călătoriei, cedaseră. Ajunsesă la țîntă și fata cu ochii plini de un dulce întuneric, care rostise numele tatălui său, era fiica fratelui mamei sale.

— Rahel! zise el plîngînd și întinse brațele cu mîini tremurînde către ea, „îmi dai voie să te sărut?”

— De ce să-ți dau voie? se trase ea uimită și rîzînd. El își clădea seama că ea bănuise ceva, încă din prima clipă cînd îl zărise pe străin, iar el îi dădu restul de explicații, în timp ce ținea mai departe brațele întinse spre ea.

— Iacov, Iacov! zise el. Eu! Fiul lui Isaac, fiul Rebecăi, Laban, tu și eu, copii lor, nepoți.

Ea scoase un strigăt ascuțit. Și în timp ce căuta, cu o mină pe piept, să-l îndepărteze cu cotul, amîndoi socoteau, rîzînd cu lacrimi, ce fel de rude sînt și făceau semne cu capul, rosteau nume, își explicau unul altuia, prin semne, din cine se trag amîndoi; își alăturau arătătoare, își încredinșau ori își culcau arătătorul stîng peste virful celui drept.

— Laban — Rebeca! exclamă ea. Bethuel, fiul lui Nahor și al Milcăi! Bunicul! Al tău, al meu!

— Terah! — strigă el. Abraham — Isaac! Nahor-Bethuel-Abraham! Strămoșul! Al tău, al meu!

— Laban — Adina! strigă și ea. Lea și Rahel! Surorii! Verisoare! Ale tale!

Ei dădeau mereu din cap și rideau cu lacrimi; înțeleșeră că părintele lor era rudă de singe după tată. Ea îl lăsă să se apropie de obrazul ei și el o sărută, solemn. Trei cîini săreau în sus, lătrînd, căci animalele acestea se enfurie cînd vîd că un om pune mîna pe altul, fie că e prieten, fie că e dușman. Ciobanii băteau din palme în tăcut lătrăturilor, chiuind veseli, cu voci ascuțite, cum s-ar spune, din cap: „Lu, lu, lu!” El o sărută, deci, mai înțîi pe un obraz, apoi pe celălalt. Dar se feri să simtă, cu obrazul lipit de al fetei, altceva decît gingășia fetei ei; o sărută cu evlavie, sărbătorite.

Ce fericit era că a putut să o sărute, căci noaptea fierbinte a ochilor ei îl fermecase, în timp ce alții trebuie să privească, să tînjească și să slujească vreme îndelungă pînă să li se îngăduie ceea ce lui Iacov îi pîcase din cer, asta numai și numai fiindcă era un văr venit de departe.

Cînd se îndepărtă puțin din preajma ei, Rahel își frecă rîzînd cu palma obrazul dilatat de barba lui, care crescuse țepoasă, în timpul călătoriei și spuse:

— Repede, Ierubbaal! Samaș! Bullutu! Dați piatră la o parte de pe groapă, ca să adăpați oile și aveți grijă să bea și ale noastre și ale mele și adăpați și cămila vărului Iacov; haideți, fiți îndemînatici și harnici, iar eu dau chiar acum fugă la taică-meu, Laban, să-l vestesc că a sosit Iacov, nepotul lui de soră. Doar nu-i departe de aici, și el o să vină într-un suflet, nerăbdător și bucurîndu-se să-l îmbrățișeze. Veniți repede după mine, eu o pornesc în galop.

Iacov prinsese înțeleșul spuselor ei după gesturi și ton, și pe alocuri înțeleșese și cuvintele. Mai că începuse să deprînda limba țării, de dragul ochilor ei. Și în timp ce ea se îndepărta în goană, el spuse ciobanilor, tare, ca să-l audă și ea:

— Stați, fraților, lăsați-mi mie piatră în grijă; asta-i o treabă pentru Iacov! Ați păzit-o, ca niște paznici cu credință, dar de dat la o parte o dau eu, eu singur, în cîntec verisoarei mele Rahel! Căci drumul n-a stors totă vîaga brațelor mele de bărbat, și se cade acum s-o slujească pe fiica lui Laban, pentru ca luna să se răsfrîngă în apă și să fie mai frumoasă decît este pe cer.

Ei îl lăsară s-o facă, iar el, încordîndu-și toate puterile, răsturnă capacul de piatră, deși asta nu era o treabă pentru un singur om și dădu la o parte, singur, piatră enormă, deși nu avea cîine și cu vîlag în bațe.

CILIBI MOISE, „VESTITUL DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ“

Contemporan cu Iuliu Baraș (1815—1863), Cilibi Moise, pe numele său adevărat Froim Moise, este primul scriitor evreu de limbă română.

Iuliu Baraș și-a publicat „Cursul de igienă populară” în 1837: Cilibi Moise încredințează tiparului prima sa cărtică de „Pilde și apropouri”, în 1838.

Negustor ambulant, Cilibi Moise cutreieră cu buccina în spinare, acum un secol și jumătate, bilciurile din orașele și orașelele Țării Românești și piețele Bucureștiului, atît de plastic și de sugestiv zugrăvite de Anton Pann.

El își desfășura nemămuratele și multicolorele sale măruntșuri, îmbiind cumpărătorii cu vorbe pline de duh și cu pilde izvorite dintr-o profundă cunoaștere a oamenilor și a lucrurilor.

Tirgovești și sătenii făceau haz de glumele și de apropiurile sale și, bineînțeles, îl răsplăteau pe popularul negustor cumpărînd din măruntșurile sale eterotice, chiar dacă acestea nu le făceau mare treabă.

Circulînd din om în om ani de-a rîndul, aceste vorbe de duh, aforisme, apropouri și pilde, pline de miez, cu ercat, cu timpuri, autorului lor, pe o vastă orie a Țării Românești, fuima de om înțelept și de spirit, atrăgîndu-i porecla, de care îndosebi era mîndru: de Cilibi Moise, Vestitul în Țara Românească.

Uneori venea să îngroașe rîndurile celor ce făceau cerc în jurul său cite un om mai cuprins: negustor cu stare, avocat cu renume sau medic de vază, atrași de originalitatea acestui măruntșar-filozof. Cum îi zărea, Cilibi Moise își îndrepta sîgheata apropiurilor sale împotriva tagmei din care făcea parte noul venit care, nolenș volens, făcea haz de vorba de duh a lui Cilibi Moise, oricît de usturătoare era înepătura.

După ce au călătorit astfel prin lume vreme îndelungată, asemeni proverbelor izvorite din înțelepciunea poporului, Cilibi Moise s-a gîndit să le publice. Tiparul era ieftin, dar alta era greutatea: Cilibi Moise nu stia nici să scrie, nici să citească. George Călinescu îl numește în monumentală sa Istorie a literaturii române (pag. 214) „Geniu oral fără știință de carte”.

Cilibi Moise găsi pînă la urmă soluția acestei probleme delicate, la prima vedere insolubilă, de care nu s-a lăsat pînă atunci, și nici de atunci, nici un scriitor. El dicta aforismele, preceptele, pildele și apropiurile sale tipografilor care i le editau, printre aceștia numărîndu-se și Petre Cucu, directorul Tipografiei Naționale; altelei el le dicta direct zețarului care i le tipărea.

Prima cărtică, cuprinzînd 43 pilde și apropiouri, apărui astfel în tipărița Copăinig din Hanu Greci din București, în anul 1838, purtînd titlul „Viața lui Cilibi Moise, Vestitul”.

Pildele și apropiurile erau însoțite de Voiajul lui Cilibi Moise — caracteristica orașelor.

Deși tipărită într-un tiraj de mai multe mii de exemplare, cărticica lui Cilibi Moise se epuiză repede și, în anul următor, autorul publică o nouă ediție.

Născut la Focșani în 1812, Cilibi Moise avea, așadar, 46 de ani la apariția primei sale lucrări. Revista Convorbiri literare, într-o scurtă schiță biografică consacrată lui Cilibi Moise în 1884, menționează anul 1815 ca fiind data nașterii sale, folosind o lucrare mai veche a lui M. Schwartzfeld, primul biograf al lui Cilibi Moise. Ulterior, acesta a stabilit că anul real al nașterii lui Cilibi Moise este 1812. Am făcut această precizare deoarece eroarea figurează și în lucrări mai recente.

La puțin timp după cea de a doua ediție a primei sale culegeri a propriilor sale pilde și aforisme a apărut, la sfîrșitul anului 1839, în tipografia Adolf Ulrich din București, a doua lucrare a lui Cilibi Moise intitulată „Viața și proverbele lui Cilibi Moise”, care a cunoscut, la scurt interval, în același an, și o a doua ediție.

An de an cărticelele sale s-au succedat sub diferite titluri, cu un succes crescînd: Practica lui Cilibi Moise, Vestitul din Țara Românească; Anecdote și povești din reflecțiile lui Cilibi Moise; Gîndurile a 40 de nopți ale lui Cilibi Moise; Practica lui Cilibi Moise-Vestitul din Țara Românească, apărută în tipografia lui St. Rassidescu etc. etc., și aceasta, timp de mai bine de un deceniu. Ele apăreau de obicei cu prilejul Anului Nou, odată cu almanahurile și calendarile. Unele dintre aceste cărticele au apărut în cite trei și patru ediții în tiraje de mai multe mii de exemplare fiecare.

Succesul lor s-a datorat în primul rînd interesului viu pe care ele îl trezeau în rîn-

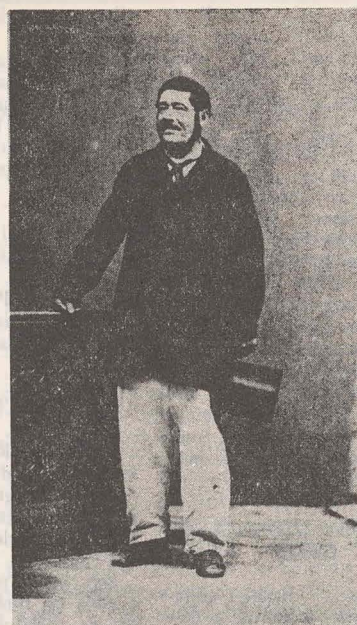
durile oamenilor simpli, fiind redactate pe înțelesul lor, iar în al doilea rînd, împrejurări că autorul lor — asemeni lui Anton Pann, cu care, de altminteri, George Călinescu îl compară — și le difuza singur, o dată cu măruntșurile oferite spre vînzare, însoțindu-le, pe unele și pe celelalte, de o publicitate îmbietoare.

Pretul acestor cărticele era, ad libitum, sau, ca să folosim expresiile proprii ale autorului, înprimite pe coșeta moră dintre ele: „După starea omului și după iubirea lui Cilibi Moise” etc.

În articolul pe care Ion Luca Caragiale l-a consacrat autorului acestor cărticele în revista „Epoca literară”, al cărui director era, ilustrul prozator și autor dramatic nota:

„O figură remarcabilă în istoria literaturii noastre sănătoase a fost, fără îndoială, Cilibi Moise, lată un tip în adevăr popular și, pe drept cuvînt. Acest — putem avea îndrăzneala a zice — filozof nativ trăia din comerțul ambulant de măruntșuri, umblind cu micul său magazin universal din oraș în oraș, pe la țiguri. Sosirea lui Cilibi Moise într-un tirg era un eveniment care făcea întodeauna senzație, pentru că negustorul aducea de vînzare, pe lîngă măruntșuri și cîteva cărticele de aforisme, foarte gustate de public. Adesea cîștiga cu literatura sa scrisă și cu bonimentul său spiritual mai mult decît cu negustoria; nu oricine avea nevoie de mînuși, ciorapi, nasturi, gulere și altele; oricine însă trebuia să-l asculte și să ia o cărtică din „Pildele și Apropourile lui Cilibi Moise, Vestitul în Țara Românească”

Cilibi Moise se singularizează ca scriitor nu numai prin aceea că a publicat scrieri fără a avea știință de carte, ci și prin faptul că a reunit în cărți propriile sale aforisme, pilde și apropouri, care pînă atunci circulasera multă vreme pe cale orală, de la om la om.

„Multe din vorbele lui, citim în susamintitul articol din Convorbiri literare, au străbătut și poate au rămas în popor. Cu ocazia acestei curioase figuri orientale am putut, dar, să fim martori în zilele noastre la felul nașterii și răspîndirii proverbelor și zicătorilor”.

Cărticelele lui Cilibi Moise ar fi fost, fără îndoială, pierdute pentru todeauna și praful uitării s-ar fi așternut peste autorul lor, dacă la cîștiga ani după moartea lui (survenită la începutul anului 1870), nu întreprind cercetătorii al folclorului și literaturii noastre vechi, M. Schwartzfeld, nu ar fi făcut investigații pentru a găsi rarele exemplare din aceste cărticele, nedistruse de vreme, fapt apreciat cu recunoștință de către Ion Luca Caragiale.

Pe Caragiale l-a impresionat îndeosebi înaltul simț moral de care sînt pătrunse pildele și aforismele lui Cilibi Moise. Și, bineînțeles, autorul Scriorii pierdute nu putea neglija simțul umor de care sînt pătrunse apropiurile măruntșarului-filozof.

„A fost, scrie I.L. Caragiale, un copil cuminte, dar fără noroc, al unui tată, odinioară negustor cu dare de mînă și apoi scăpat: în urmă, om împovărat de o familie numeroasă, o spuza de copii neprișosiți, susținîndu-i cu o muncă neobosită de măruntșar ambulant... Om sentimental, foarte moral în faptă ca și în precepte, dar, mai presus de toate, de un eminent spirit”.

Datorită profesiei sale, care-l obliga să străbată țara în lung și în lat, Cilibi Moise a avut prilejul să cunoască îndeaproape viața plină de necazuri și amărăcimii a oamenilor simpli de la sate și orașe. Nu o dată i s-a întîmplat să asiste la scene impresionante, uneori dramatice, prin locurile pe care le cutreiera. Niciodată, însă, nu a rămas insensibil la suferințele semenilor săi. Se povestesc multe întîmplări din viața sa, din care reiese profundă sa dragoste față de oameni. Se spunea, de pildă, că într-o zi, aflîndu-se pe calea Rahovei lîngă Podul Calici, nu departe de locul unde se află situat astăzi Tribunalul Municipiului București, a asistat la scoaterea la meza a brumei de avere a unui țaran sărac, care nu-și putuse plăti la timp dările împovătoare. Cilibi Moise nu stătu mult timp pe gînduri; scoase din buzunar imensa sa batistă, cîl un cearșaf, devenit proverbial, o așternu pe jos, aruncă în ea cîteva monede și, îndemînuindu-i pe cei din jur, care se strînseseră la sugetele lobei preceptorului, să-i urmeze exemplul, reuși, pe de cîteva clipe, să strîngă suma datorată de țaran și chiar peste această sumă, pentru că țaranul să se poată întoarce acasă cu lucrurile pe care Cilibi Moise i le salvase de la vînzare. Cultivînd în toate împrejurările simțul umorului, Cilibi Moise, în hazul tuturor celor de față, îl determină pe preceptor să-și dea și el aboul pentru acoperirea impozitelor țaranului nevoiaș.

Scene asemănătoare au vădă darul și-l facă iubit de oamenii simpli de la sate și de la orașe și, așa cum se întîmplă de obicei, i se atribuie și alte fapte generoase, care poate nu erau decît de domeniul legendei, dar care, toate laolaltă, făceau ca sosirea lui Cilibi Moise într-o localitate să stîrnească senzație.

Este de presupus că, în cursul nenumăratelor sale peregrinări prin țară, să fi cunoscut Povestea vorbeii a lui Anton Pann. Spre deosebire, însă, de „finul Peșelei, cîl iset ca un proverb”, cum îl numește Eminescu pe Anton Pann, Cilibi Moise a fost un autor popular numai prin destinația scrierilor sale, prin veșmintul lor accesibil tuturor, nu însă și prin sursa lor de inspirație. Preceptele, aforismele, pildele și apropiurile lui Cilibi Moise sînt izvorite din experiența sa de viață, din cele văzute și auzite de el, toate filtrate prin geniul său nativ, cu rezonanțe îndepărtate în înțelepciunea și umanismul profund al străbunilor săi.

Pildele sale, după cum remarcă George Călinescu, „sînt pătrunse de un sănătos umor bătrînesc”.

Stilul său este simplu, ca și vorbirea oamenilor cărora li se adresa. Uneori este frust. Niciodată, însă, oricît de îngroșat ar fi filonul glumei sau al satirei, Cilibi Moise nu cade în vulgaritate. Chiar și sub învelișul rudimentar în care ne este dezvăluită, gîndirea sa ne apare ageră, subtilă, pătrunzătoare. Asociațiile sale de idei sînt de multe ori neașteptate și te surprind prin spontaneitatea lor. Abstracție făcînd de imperfecțiunea formei, fondul creației sale este impresionant prin umanismul care-l străbate și, de multe ori, prin esența demascatoare a imprecățiilor.

Cărticelele lui Cilibi Moise au pătruns și în casa lui Hagi Ilie, luminărarul din Ploiești, unde Ion Luca Caragiale și-a petrecut copilăria și adolescența.

Elevul lui „Moș Virgulă” citea cu nesăț pildele, apropiurile și preceptele atît de bogate în sensuri ale lui Cilibi Moise, făcînd mult haz de istorioarele în care acesta nara, cu duh și cu o notă de profundă melancolie, vicisitudinile vieții sale amărite.

„Cărticelele acelea, scrie Caragiale în articolul mai sus amintit, au făcut multă plăcere copilăriei mele; cu ele am petrecut multe seri într-adevăr încîntătoare, pe atunci cînd începusem să știu citi și poate nu puțin influență a avut acea citire asupra spiritului meu”.

MILTON F. LEHRER

„CINSTEȘTE PE TATĂL TĂU ȘI PE MAMA TA“

Comentarii talmudice la aV-a
poruncă a Decalogului

Cît de mult trebuie să-i cinstim pe tatăl și pe mama noastră? Atît de mult încît să nu ne lășăm pradă minci chiar dacă s-ar întîmpla să ne ia întreaga noastră agoniseală și ar arunca-o în mare.

(Kiduşin 32)

Într-o zi, mama lui rabi Tarfon coborî în grădină să se plimbe. Dar sandaui i se rupse. Fiul ei veni s-o întîmpine și-i puse mîinile jos pentru a-i permite să se întoarcă acasă fără a se răni la picior. Cînd ea relată acest fapt înțelepților, plîngîndu-se că fiul ei îi acordă prea multă cinstire, aceștia îi răspunseră: „Chiar dac-ar repeta acest gest de mii de ori și încă n-ar fi făcut nici pe jumătate din ceea ce ne cere Tora în privința aceasta”.

Rabi Zeera, care nu-și cunoscuse părinții, obișnuia să spună: „Oh, dacă cel puțin aș fi avut părinți ca toți ceilalți oameni, aș fi putut, cinstindu-i așa cum se cuvine, să dobîndesc lumea viitoare”. Dar cînd află de răspunsul pe care înțelepții i-l dădăru mamei lui rabi Tarfon, el spuse: „Lăudat fie Cel de sus că m-a lipsit de părinți, căci niciodată n-aș fi putut să-i cinstesc ca rabi Tarfon”.

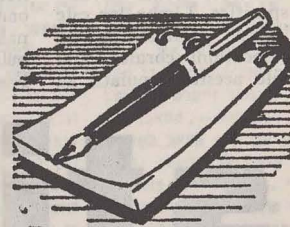
(Ieruşalmi, Pea, 1, 1).

Cînt rabi Iosef auzi pașii mamei sale, el se ridică spunînd: „Mă ridic în fața prezenței divine care se apropie”.

(Kiduşin 31 b).

„Fiecare trebuie să respecte pe tatăl și pe mama sa” (Levitic 19, 3). Față de această îndatorire aș fi putut crede că dacă tatăl meu mi-ar spune: „Să devii un imoral”, sau „Nu restitui acest obiect găsit”, sînt obligat să-l ascult. Ei bine, nu! Îndatorirea de a ne respecta părinții e urmată imediat de aceste cuvinte: „...Trebuie să fîineți zilele de Șabat, Eu sînt Atotputernicul, Dumnezeuul vostru”. Cu toții, atît părinții voștri, cît și voi înșivă, trebuie, înainte de orice, să mă cinstiți pe mine.

(Ievamat 6 a)

A STRĂLUCIT ÎN TEMPLUL DIN IERUSALIM

O interesantă descoperire arheologică a fost făcută recent la Ierusalim. Lucrând la dezvelirea unui zid antic, o echipă de arheologi a descoperit o Menora veche de peste 2 200 de ani. Specialiștii care au examinat prețioasa piesă sînt unanimi că ea este identică cu candelabrele ce au luminat templul sfînt.

Menora a fost expusă la Muzeul din Ierusalim.

TATĂL FETEI — MARTIR DE LA AMSTERDAM

Otto Frank, tatăl Annei Frank, a împlinit 80 de ani. Singurul supraviețuitor al familiei sale, locuiește la Basel și și-a consacrat viața cultivării memoriei Annei Frank, al cărui martiriu a devenit simbolul celor 1 milion de copii evrei ce au fost exterminați de naști.

UN VOLUM DE VERSURI DE IACOB STERNBERG

Editura „Oifsnai” din Paris pregătește pentru tipar o culegere din creația lirică a poetului Iacob Sternberg. Volumul, intitulat „Cîntec și baladă peste Carpați”, va coincide cu împlinirea vârstei de 80 de ani de către acest sensibil poet, care a trăit și creat mulți ani în România.

EVREII DIN YEMEN

În Yemen există o mică obște evreiască de 500 suflete. Istoricii sînt de părere că ei sînt urmașii iudeilor care au ajuns pe acele meleaguri cu aproape trei mii de ani în urmă, după distrugerea primului templu din Ierusalim. Evreii locuiesc în cîteva sate aflate la circa 230 km. de orașul Saana, capitala țării. Ei sînt agricultori și meseriași.

TEATRUL IDEI KAMINSKA

Cunoscuta actriță Ida Kaminska s-a stabilit la New York, unde a pus bazele unui teatru permanent în limba idiș. În această stagiune, renumita artistă apare în rolul principal din piesa Mirale Efron de Iacov Gordin.

O BOGATĂ TRADIȚIE FOLCLORICĂ

În Bukhara /R.S.S. Tadji-kistan/ trăiește o colectivitate evreiască de circa 20 000 suflete. Stabiliți aici de multe veacuri, evreii din Bukhara au creat forme de cultură specifice. Limba lor este un dialect persano-idiș cu multe locuțiuni ebraice. Din rîndurile acestei populații au

ieșit scriitori și poeți dintre care cel mai cunoscut este Iacov Haimov, ale cărui scrieri au fost traduse în limbile rusă și uzbekă.

EVREII DIN OLANDA

După date recente, în Olanda trăiesc în prezent 29 675 evrei. Cea mai mare comunitate se află la Amsterdam /15 700 evrei/. Urmează Haga cu 2 100, Rotterdam cu 1 500 etc.

Înainte de al doilea război mondial se aflau în Olanda 150 000 evrei. Cea mai mare parte dintre ei au pierit la Auschwitz, unde au fost deportați în anii ocupației naziste.

EDUCAȚIA IUDAICĂ ÎN LUME

Problemele educației iudaice în lumea modernă a format obiectul unei conferințe de presă ce a avut loc la Londra cu participarea dr. Shlomo Fox, de la universitatea ebraică din Ierusalim.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Doi foști gardieni SS ai lagărului de la Sachsenhausen au fost condamnați de către un tribunal din München la 4 respectiv 8 ani închisoare pentru participare la uciderea unui băiat de 14 ani.

O FAPTĂ DE NEUITAT

Președintele R.F. a Germaniei a conferit Crucea de merit d-nei Mathilde Essenberg, văduva unui miner, în semn de recunoștință pentru că în anii nazismului a salvat viața unui miner evreu, Karl Ayon. Primind ordin de deportare în lagărul Theresienstadt, Ayon s-a ascuns timp de 8 luni în casa familiei Essenberg.

INAUGURAREA UNEI SINAGOGI

În orașul Frankfurt-am-Main a fost inaugurată sinagoga de pe lângă azilul de bătrîni Henry și Emma Budge. La festivitate au luat parte și reprezentanți ai autorităților municipale care au subliniat că semnificația evenimentului este aceea că oamenii trebuie să conviețuiască în pace și înțelegere în ciuda deosebirilor de credință.

OMAGIU UNUI EMINENT UMANIST

Într-un cadru solemn a avut loc la Strassbourg inaugurarea Institutului internațional pentru drepturile omului. Au participat personalități de seamă ale vieții publice și științifice din Franța, care au adresat un

vibrant omagiu profesorului René Cassin. Eminentul umanist și luptător pentru drepturile omului a cedat o parte însemnată din premiul Nobel ce i-a fost atribuit anul trecut făcînd astfel cu puțință înființarea acestui institut.

EXPOZIȚIE MARC CHAGALL

La Grand Palais din Paris a fost organizată o mare retrospectivă Marc Chagall.

FILATELICE

Poșta din R.P. Bulgaria a emis o serie de timbre avînd ca temă „regii antichității”. Unul din aceste timbre prezintă pe regele David, autorul Psalmilor.

De curînd poșta din Chile a emis un timbru comemorativ cu prilejul împlinirii a 400 de ani de la traducerea Bibliei în limba spaniolă.

DISTINCȚIE

William Frenkel, redactorul șef al ziarului „Jewish Chronicle” din Londra, a fost distins cu titlul de Comandor cu prilejul anului nou 1970.

Ziarul „Jewish Chronicle” este una din cele mai vechi publicații evreiești din Europa. El și-a început apariția în noiembrie 1841 și de atunci își continuă activitatea fără nici o întrerupere.

STUDIU RABINIC

La Ierusalim a apărut lucrarea rabinului Meir Rosenblum, șef rabinul Mexicului, „Tora în lumina timpului”.

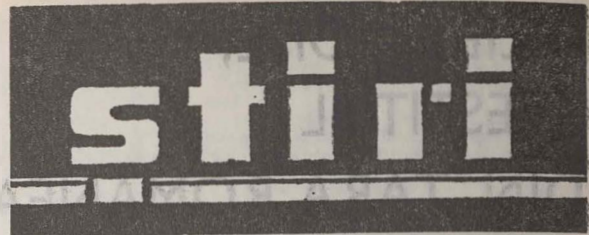
APRECIERI ELOGIOASE

Ziarul „Al Hamișmar” a publicat o amplă recenzie elogioasă a lucrării despre Mabim, lucrare al cărui autor este d. Șef rabin dr. Moses Rosen. Studiul recenzat a apărut în culegerea „Gîndirea ebraică în Europa” întocmită de institutul mondial de ebraistică.

COMUNITATEA DIN BARCELONA

La Barcelona /Spania/ există o obște evreiască de circa 3 000 suflete. Pînă la exilul din 1492 acest oraș a fost un centru important de cultură ebraică. Aici a păstrat rabinul Shlomo ben Aderet, unul dintre străluciții exegeți ai Bibliei și Talmudului.

ȘCOLILE RELIGIOASE MOZAICE

În 11 țări din Europa de vest funcționează 47 de școli de zi și 300 cursuri de Talmud Tora în care peste 28 000 elevi primesc o educație religioasă iudaică. Datele de mai sus au fost comunicate presei la Geneva de către un reprezentant al Jo-int-ului.

Recent a fost creat un comitet pentru îndrumarea școlilor religioase mozaice ale comunităților din vestul Europei.

CICLU DE PRELEGERI DE ISTORIE IUDAICĂ

Profesorul Gershom Șalom, de la universitatea din Ierusalim, a fost invitat să țină un ciclu de prelegeri de istorie iudaică la Zürich.

Unul din cei mai de seamă istorici ai iudaismului, prof. Gershom Șalom a împlinit recent vârsta de 70 de ani. Cu acest prilej universitatea engleză Oxford, în colaborare cu universitatea ebraică din Ierusalim, i-au dedicat un volum omagial.

STUDIU DESPRE MOSES MENDELSON

Prof. Alexander Altmann, de la universitatea Brandeis din S.U.A., a publicat un volum consacrat filozofului Moses Mendelssohn, creatorul curentului de emancipare Haskala.

IMPRESII DESPRE ROMÂNIA

Ziarul „Maariv” din Tel Aviv continuă să publice notele de călătorie ale ziaristului D. Ghileadi, care a vizitat recent România. În ultimul articol apărut, autorul înfățișează impresiile sale din Brașov, Iași, Cluj, subliniind că în toate orașele pe care le-a vizitat a găsit comunități ce-și desfășoară activitatea în deplină libertate, potrivit Constituției României socialiste.

ÎNSEMĂNĂRILE UNUI RABIN

Între manuscrisele descoperite la sfîrșitul celui de al doilea război mondial și care alcătuiesc faimoasa arhivă Ringelblum se află și însemnările rabinului Simon Huberbad, mort ca martir în ghetoul de la Varșovia. Recent aceste însemnări au fost tipărite în volum sub auspiciile Institutului Yad Vașem din Ierusalim.

Însemnările rabinului Huberbad prezintă interes deosebit pentru că autorul pune accentul pe activitatea culturală și religioasă din ghetou. Volumul cuprinde informații extrem de prețioase

despre sinagogile, clerul și instituțiile de cult din ghetou. Ele arată încă odată că în ciuda terorii sălbatice, viața religioasă și spirituală s-a desfășurat tot timpul în ghetou.

Un capitol intitulat „Folclorul în timpul războiului” înfățișează cîntecele, versurile, umorul amar din acele zile. Volumul cuprinde de asemenea prețioase informații cu privire la organizarea rezistenței în ghetou și în lagăre.

Rabin de carieră, Simon Huberbad avea și o temeinică pregătire de istoric, care l-a ajutat să adune și să comenteze bogatul material destinat să amintească generațiilor viitoare suferințele milioanele de evrei din răsaritul Europei.

S-a stins din viață în decembrie 1942, în vîrstă de numai 30 de ani. La moartea sa, dr. Emanuel Ringelblum a evocat în rînduri impresionante figura și activitatea plină de primejdii pe care a depus-o tînărul său colaborator.

CRONICA COMUNITĂȚILOR DIN ROMÂNIA

În editura Yad Vașem din Ierusalim a apărut Cronica comunităților din România. /În limba ebraică/.

În cele 780 pagini, format mare, ale volumului, cititorul află o istorie a principalelor așezări evreiești, istoria lor de-a lungul veacurilor, instituțiile de cult, sociale și religioase care le-au dezvoltat etc. Redactorul lucrării este d. Theodor Loewenstein-Lavi.

CÎNTAREA CÎNTĂRILOR ÎN LIMBA CEHA

În editura Odeon din Praga a apărut traducerea poemului biblic „Cîntarea cîntărilor”. Traducerea e semnată de poetul Jaroslav Seifert. Volumul este frumos ilustrat.

ד"ר יוסף קלוזנר

(החשד מספר 12)

איש שיחי תושב ירושלים כשבע שנים. היביתו העזה לעברה המפורא של העיר ושווקה הסק-רנית כמדען היסטורי לא נחנה לו מנוח בכל חזון ההוא. התור-צץ, חקר וסקר, היסט. רשט, הקי-ביל... ירושלים הייתה לו כספר ענקי, שכל גליון וגליון נחקר על-ידו חוך שקידה ראויה למו-סת. ולמרות כל אלה - מכריו הפרוסוסור - טרם זכיתי להכיר ולהיות כל מה שקדתי להכיר ולהיות בתשעף הארכיאולוגי של עיר-מוזיאון זו.

אנו נפדרים כירידים מאו ומע-ולם. אכן, יקר-רוח ופציאות האיש, מחונן בלב פתוח לרחוקה, בפנש מרגיעה כשלוותו של ים. מיהידי הסגולה הוא, מפני שנבנה עם משפחה, ש א מ נ ג גדולה באצילותה, אך מעטה במספרה. פאציפטיס הוא והוהניסאריסטיס, מאות ארדיכילי הרעיונות, הר-גשים והלא-מקובלים, שכל שאי-פתם לבנות גשרים של אהבת-הבריות וסובלנות דחית על פני תהומות פערות של תורשה ומשפטים קדומים.

למול איש כיוסף קלוזנר נע-מוד לנצה-נצחים אובדי עצות ונדהמים: מה כפינו להגיד מול תשוקה אדירה כזו להתפייסות ואהחה...? כלום לפנינו טיפוס אנושי יוצא-דופן ובלתי-שמוי - מעין מרגלית אומללה שנוצרה, למרבה המזל, רק לעיתים-רחוק-קות מתחת לקובינה הנקושה של המין האנושי - או עומדים אנו פנים-אל-פנים עם homo sapiens שלאהי עשרים או שלושים אלף שנים...?

מרומנית: שלום אביאטתר

בין מנחה למעריב...

חז"ל זאנן, תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה מפני הסוי-קין. א תלמיד חכם זאנן גישש ניון אליון באנאכס, רי מזי-קיס זאנן אים גישש שער-קין. איר נעמס מים מים אייר אייער ספר און וויבאלר רי מויוקים וועלן רערין אריינקוקן, וועלן זיי זען אז איר גייש גישש אריין אין רער כחינה, און וועלן אייר גישש גיווקן.

א רפואה פארן נפש ראָס אויסבעסערן די מירות איז א רפואה פאר דער נשמה און אויר פארן נוף.

(בשם צדיק אחד)

פתרון החידון

ב"כת-העת" גליון מס' 222 פירסמנו, "הירון מילים" מסר צבי מירספולמיס. והנה פתרונו: "הלה" (כמ' קום, "הלא") כתוב פעם אחת בתורה, בדרים ז' י"א; "הנה, ערש ערש ברוך, הלה אחת ברכת בני עמו, תשע אחת ארכה וארכה אמות דחכה באמת-איש". פתרי על-בנונה: יעצב וולפון (סידור-ניאמץ) אבי-רור נוסבאיון (מוצ'בה).

זעטער פאריידישאן העברעיש משה בערעאוו'ס

משכנע את החשיבות וההידוש שביצירתו של יוסף קלוזנר. מבית אני באיש-שיחי השקס והאדיב, ובכח, יהיה האיש מגי דולי הלמדים אפילו, המרעיש שתי יבשות-אמריקה ואירופה - בהשקפתויו המקוריות, תולכי-מותו הארצית להישאר, בכל-זאת, שקטה, שלווה-רגועה, ונחבאת אל הכלים, מפשח מה שקורה בשעה זו ובכית השקט הזה בתלפיות... ואמר יוסף קלוזנר על יצירתו של שירר: עלינו להעריכה כאו-צר כלום אינפורמאטיבי, אך עלינו גם להעיר, שהמחבר לא הצליח להתקדם בהשלשלות הנושא ולא הכין למדי את הח-ליז התפתחותו הפנימית של עם ישראל לאורך שלוש המאות שרן בהן, מתקופת המכבים ועד לבר-כוכבא.

ידידו ומתרגמו של קלוזנר, הרבנס דאנבי האנגלי, כותב עליו, שמעריכים אותו. כמנהגים ברוח של אותם התוגים היהודיים החותרים בומיגנו להחייאתה של החתבות העברית. ואני קובע, מחוך טיפוס רב, שלמלמד זה השקפות וחזרשמויות משלי... מה שמתהרש כיום בארץ-ישראל - אומר לי קלוזנר - הוא תופעה מסוככות ונקיעה, שחולית במרומת העתים תופעות-המשך והוצאות יוצאות מן הכלל. ואין כל ספק, ששלישיתו בתחיות ובחבהרה-מראש דלה היא חולשה למול חזון-האחית-תימים ההולד ומתהדר לפנינו עינינו, מה יהיה ולא נגיע? ככני-תקופה, בעלי קוצר-ראות ממש, ספק אם אנו מסוג-לים למנחם את הנולד. אך עובדה היא, שכור העולם הארצישראל יוצא מתוכו חילוש חדש, שע-חידו יעלה על השגבה שבנו-אית.

ר' נפתלי ראָפשיצער ז"ל איז געווען א שארפער ווערטל-זאָגער. איינמאָל צו שלוש-סעורות איז אָנגעקומען א גרויסער עולם חסידים, און עס האָט געהאַלטן אז ס'זאָל גישט קלעקן די הלה. זאָגט ר' נפתלי צו דעם נבאי זיינעם:

— לייזער, רומאד עס א-זויזי רער רבישע פוט עס אום ראש השנה. ר' שניידר, "רין" און דער עלים זאָל עסן מים, "רהמים".

א סגולה קעגן מויוקים

צו דעם בארימטן נאון נצייב (נפתלי צבי בערלין פון מאָסקווע) איז אמאָל געקומען א מחבר און אים געבעטן ער זאָל אים געבן א הסכמה אויף א ספר. דער נצייב איז געזעסן ביז שפעט אין דער נאכט און געהאַלטן אין אים קוקן אין ספר, אפישר וועט ער עפעס לעפניגן ווערספולעס, און האָט אָנגענישט עפניגען. אז ס'איז שוין געוואָרן נאָנץ שפעט, כעס אים דער מחבר ער זאָל אים ערלויבן צו געכמיקן ביי אים, ווייל ער האָט מורא צו גיין בינאכט צו זיין אסנהא.

עמפערס אים דער נצייב: "איר ראפס גיט מורא האָבן."

האָבן יוד נעקענט איבער-רופן), האָבן אים איינגעוויקלט אין א ספר תורה צום פאר-ברענען. זיינע תלמידים האָבן אים געפרענט אין די לעצטע מינוטן פון זיין לעבן וואָס ער זעט, האָט ער געענטפערט, אז רער פארמעט ברענט און די אותיות פליען אוועק—אותיות פורחות.

די ווערק פון גרויסן שריי-בער, גרויסן תלמיד חכם ליאָן פויכטוואנגער: לעבן און וועלן לעבן נאָך א סך יאָרן. ווי גיט קינדק אויף א סך שווער-קייז, א סך נסיונות לעבט און שאפט דאָס יידישעפֿעלע, לעבט די יידישע ליטעראַטור, די יידישע קולטור. עס ישראל חי.

ליאָן פויכטוואנגער, דער גרויסער שרייבער פון היינ-פיקן יאָהונדערט איז געווען בלע נבש נעשרי זיין פאָלק און גיט ריכטיק אזוי רי מיי-גונג פון אייניקע, אז די הנהגה פון שרייבער איז נע-ווען ווי יהודה ליב נאָרדאָן (ו"ל) האָט אמאָל פראָפאָ-נאָרירט, "היה יהודי באהליך וארם בצאתך". זיי איר אין דיון געזעצט און א מענטש אין ארויסן. ראָס איז גיט ריכטיק און ווערט אפגעליי-קענט אין פיל פון שרייבערס ווערק. ריכטיקער וועט זיין ווען מיר וועלן וועגן זיין הנהגה זאָגן: "היה יהודי וארם באו-הליך ובצאתך". זיי איר גיט און א מענטש אין ריון נע-צעלט און אין ארויסן.

וועט איר אומשפרינגען אויף צוויי צווייגן (מלכים א' י"ח-בא). איין וועג איז פאראן. און אווא-דאי גישט דער פון בעל, נאָר דער פונעם ווייליזין פון פֿאַלץ, פון זיי קוים פון "אס ה' הא-לשים" דער וועג פון גאט, מיט זיין תורה, מיטאירע מראציעס, מיט איר ישר און צדק. און אז ווייל דעם וואָלט אפֿרמאָנט זיינע אליהוס אין דער ריכטיקער צווייט וועלטע פארשטיין. מאָנן יבוא עזרי, וואָס זענען פֿעיק און אינספירירט צו ברענגן וואָס יכער די ישועה.

גראוור פון א. מארקולעסקו

פויכטוואנגער

(צו 85-טן געבוירנטאג פון שרייבער)

ליאָן פויכטוואנגער איז געווען צוואמען מיט פיל אנ-רערע גרויסע רייפשישע פער-זענלעכקייטן, ווי טאָמאס מאן, בערמאָלע ברעכט, ארנאָלד צווייג א. א., אקטיוו אין זיין אנטפאפאליטישער פעטיטיט. ויין מעכטיקע שטימע קעגן די מערדער פון זיין לאַנד האָט געקלינגען איבער דער גאנצער וועלט און גיט אים-זיסט האָט היטלער ימה שמו גיש איינמאָל ארויסגעזאָגט זיין באזאָרנטקייט וואָס פויכט-וואנגער, ווי אכערס איינ-שטייגען און אנערעך גרויסע יידישע פערזענלעכקייטן פון דייטשלאנד האָט זיך איינגע-געבן אנטפולן און גיצול ווערן. אס איז נאָר געבליבן כאַ-גונג זיך מיט פארניכטן רעם שרייבערס הויז, ערצאנעווען זיין-האָב-א-גונס און פאר-ברענגען אויף רי גאס-שוי-סערס, זיינע גרויסע ווערק, וועלכע ווי פיל אנערעך ווערק, וועלכע האָבן באקומען א וועלט אָנער-קענונג. און דאָס דערמאנט אונדז די אלטע יידישע לע-גענדע וועגן רבי הנינה בן תרדיון ווען די רוצחים פון יענע יאָרן (מיט וועלכע די רוצחים פון אונדזער צייט

אין אססטערדאם, באווייזט די נישטענישן אין היטלעריסטיש, דייטשלאנד. וועגן ליאָן פויכטוואנגערס שאפונע עקזיסטירט א נאנץ היפשע חילוקאמור. און ווי וועגן יעדן גרויסן שרייבער און קינספלער איז פארשטייט זיך פאראן אויך חילוקי-רעות. נאָר אלע קומען צו דער מסקנה, אז ראָס איז נע-ווען זייער א גרויסע פערזענ-לעכקייט, א יינער גרויסער שטערן אויפן הימל פון דער וועלט ליטעראטור און דער שטערן, גיט קוגניק אויף דעם וואָס ער הימל איז געווען שטארק פארוואַקלעט, האָט זיך רורכענען דורכן נאָס פון די וואַקלעס און אל-נעשיינט אין דער נאכפֿינצ-טעניש וואָס האָט געהערשט אין די יאָרן פון שרייבערס לעבן אין זיין געבוירנלאַנד דייטשלאנד, אין דער מיט בלוס פאנאָסענער אייראָפּע, ווי די באפעלקערונג בכלל, און די יידישע יאָס האָט געשטאמט אונטערן פאָר פון די ריפּות, אכרויות, טויט-קאפערן און שוידעליכקייטן, וואָס זענען אָפּגעטאָן געוואָרן בימים ההם.

די סדרה פון דער וואָך

(החשד פון וויס 11)

רערע ענלעכקייטן מיט משה רבנו - גיט איך האָב פאראמ-גליקט ישראל נאָר דאן דיין פֿסטערס הויז, מיט וואס איך האָט פארלאזן די געבאָט פון גיט, איסט געגאנגען נאָר די בעל-נעשער (יח').

אין דעם ליגט די גרויסע סכ-נה, ווען, ווי דער נביא ישעיה זאָגט (ס"ז) די "מחריט-מי-חריב" די צושטערער און פאר-וויסטער. מביי יצאיר קומט א-רום טאָקען זיין דיר, ווען די פאלשע נביאים היילן זיך איין אינעם לבוש פון אידעאל, פון זאָגן פארן פֿאַלץ, און פרעדיקן פונעם דעם היפן דערפון. וואָלט ווי קאָסט געווען אויפריכטיק, וואָלט נאָר געווען א האלבע צדה מיט אן אויפריכטיקע מענטש - כאָטש ער איז אין סעות - קאָטש מען וועט, ער וויל זען און מערער מאָל אָנגערענט ער אז דער אמת איז נישט אויף זיין זייט. אָבער מיט אזעלכע וואָס זענען אָדער אינמערסירט, אָדער רעדן גישט דאָס וואָס זיי גלויבן ניי-ערט דאָס וואָס זייערע באפעלערס זאָגן זיי, צי זיי האָבן זיך פאר-געשריבן א געזעפט און מיינען אז די רפואה איז גילטיק, אין אלע אומשטענדן, איז אלע צייטן, פאר אלע אָרגאניזמען, אז די איז אונזערסאל, מיט אזעלכע מענטשן קאָטש מען שווער זיך איינפארשטיין, זיי ווילן נישט און קאָטש נישט זען דעם אמת האָבן דען אַחאפּס פאלשע נביאים גישט געוויסט אז זייער עבודה דרה אלע, וועט נישט קאָ-נען ברענגען דאָס פֿיער אויף דעם מבין, אזויזי איהוה הנביא האט זיי פֿאַרגעלייגט האָבן דער די אָנגרעגט איין דער מעשה ענל נישט געוויסט, אז נישט דער

צו פארוואנדעלן א פֿאַלץ האָט נישט שיקלאפן, א פֿאַלץ וואָס האָט נישט געוויסט מען ווי דעם "סיד הכשר", און פֿריי פֿאַלץ. נאָך געפערלעכער ווערן זיי ווען זיי טוען אַן אַ מלבוש פון אידעאל, פון הויכע אידעאלן ווען זיי ווילן ענדערן די מענ-סאליטעט, די גייסטיקע אַספיראציעס פון א קאָלעקטיוו-אזויזי ציט פון א מעשה ענל, און וויאזוי מיר ליינענן אין דער הספּרה צו דער סדרה "אִתְּנָה" (מלכים א' - א) מיר זענען דאָרט ווי אליהו הנביא קומט מיט די פאלשע נביאים, וועלכע גיי-ענדיקט אין א שלעכטע דריכס פון דעם מלך אחאב און בפרט פון זיין ווייב אזבל, אויספירן-דיק זייערע באפעלן, וועלכע זענען נישט לויט דעם פֿאַלץ מראציע און לויט זיין תורה, פירן זיי אים אראָפּ פון וועג און ברענגן אים צו, אז ער זאָל אָנשטען די אמונה פון בעל, זאָל ווערן א געצנדיגער און פאר-לאָזן זיין אמונה און גיט נישט פון תורת משה. זיי פארבענדן דאָס פֿאַלץ מיט זייערע פאלשע נביאות, זיי פאפירן אים אויף אזא אופן, אז ער האָט שוין נישט קיין בחירה ביז מוב ורט. און אליהו האָט דעם מוט, קאָטש ער איז איינער קעגן הונדערטער, זיך אָהנענצשטעלן די פאלשע נביאים און בפרט זייערע באפעל-געבערס. די וואָס שטייען אונטער זייערע פֿלייצעט - איין דעם פֿאַלץ, אַחאב מיט אייזבל, און ווען אחאב האָט די העזה אַנצורופן אליהו. טוכר ישראל, "גיטס דו דער פאראמי-גליקער פון ישראל די" (מלכים א' יז) ענטפערט אים אליהו - ווע-מען דער מדרש שרייבט צו מיי-

די מידע נאכטיגאר

פארטערע פון טולוויא ארי

ס'איז געווארן א יאָר זינט איציק מאַנגער, דער דיכטער פון באלאדן, פון די חנוּס־לידער, פון די חנוּס־לידער, דער שניידער געזעלן, בראַדיאָנע און פּאַעץ / לינג צום ערשטן מאל אין אן איינן בעש״.

ס'איז א מנהג אז אין אועלכע פאלן, שרייבט נעטן און רעדט מען וועגן דעם נפטר. וועגן מאַנגער האָט מען שוין א סך געשריבן און מונותהס אין ליטעראַטור-קריטיק און בפרט אין פּאַעזיע וועלן מוסתמה נאָך וואָס פיל אָפּשאַצונגען און אַוואַלירן פון זיינע ווערק.

מיר וועלן זיך נוהג זיין אויבוי דער מייסטער אין פּראָזע פון די „אַרעבע און פּריילעכע“, שלום עליכם האָט אָנגעקאָמט אין זיין צוואַה, אז ביי זיין יאַרצייט זאָל מען קיין ווערט נישט האַלטן, נייערס „אויסקלויבן א מעשה פון מיינע מעשה-לעד פון די סאכע פריילעכע און פּאַרליי-גענע עס.“ ביי דעם יאַרצייט פון דעם נויסטער אין געדיכט פון „אונדזער אַרעבי-קייט“, איציק מאַנגער — דעם „אַיניקל“ שלום עליכם אן אייניקל — וועלן מיר פארשפּעטלעך א פּאַר פון זיינע לידער. אָבער קודם-כל א קורצן פראגמענט פון

זיין יובל־רעדע וואָס ער האָט געוואָלט ביי דער פייַערונג אין ניו־יאָרק צו זיינע 60 יאָר. דאָ זעטן מיר וויאָזוי ער האָט — דאָ אין בוקאַרעסט — אַנטדעקט און באַשלאָסן צו ווערן איינער פון „אונדזערע ברידער וואָס האָבן אַמוזירט דורות יידן“, די דורות יידן, שלום עליכם, „עמר, שער און אייזן“, זיינע „פּראָסעס יידן וואָס זיצן ביי לאנגע הילצערנע טישן און הערן אַט זיפּצן זיי פאַרזאָרנטע און אַט לאַכן זיי מיט פּרערן“. (בראָדער זינגער).

מיר וועלן געבן דעם „עפּיטאָף“ נישט וועלכן מאַנגער האָט זיך אליין פאַרזאָרגט. שלום עליכם האָט זיך אויך אליין פאַר-זאָרגט מיט אן „עפּיטאָפּיע“. ווייזט אויס אז מאַנגער האָט אויך מורא געוואָלט, פונקט ווי שלום עליכם, אז זיינע פריינט „זאָלן זיך נישט נאָרש מאַכן“ און אים צושרייבן ווייט וואָס פאַר א שבחים. „דאָ לינגט א יד א פשוטער/ געשריבן יידיש-דייטש פ א ר ווייכע“ זאָגט שלום עליכם: „דאָ לינגט די טרויריקע מידע נאכטיגאל / דער שניידער געזעלן בראַדיאָנע און פּאַעץ“, זאָגט איציק מאַנגער. די גרויסקייט פון זיינע גאונות זעט זיך אין דעם פּשטות מיט וועלכער זי

ריידן פון זיך. „ער האָט געקענטקט — דאָס ווייטכט נאָך נאָס/ כסוד, אז קיינער זאָל נישט זען“ זאָגט שלום עליכם; „דעם שלאָפּער אונטן כּוּם מער נאָרנישט וויי“ זאָגט מאַנגער. ביידע האָבן זיי געהאַט ווייטיקן — פיזישע און גייסטיקע — אין זייער לעבן.

און מיר געבן דאָס ליד אין וועלכן מאַנגער רעדט פון זיין מאמע, וואָס איז דער פּראָטאָטיפּ פון יידישע מאמעס אזוי ווי מאַנגער האָט זיי געקענט און געזען — שלום עליכםס גאָלדע (טביהס ווייב), די מאמע פונעם „טעפל“ — „די נישט גע-קרוינטע מלכה פון אונדזער אַרעמקייט“, און פון אליהו הנביא „דער שטילער מלייכער פון אונדזער אַרעמקייט“.

און ווייל מיר זענען אן עברית־דייטש צייטשריפט, און כדי אונדזערע העברעי־סע ליינער זאָלן זיך אויך קאָנען מנהיג זיין פון מאַנגערס פּאַעזיע, פארשפּעטלעך מיר אין וועברעטער איבערזעצונג, זיין ליד „בערל בראָדער געזענט זיך מיט זיינע תלמידים אין יאס“.

ז

עפּיטאָף

וואַרפּט נישט קיין בלוטען אויף דעם בערגל ערד, פאריכט נישט וואָס דער שטורעמווינט צעשטערט, פארמיינט נישט די סאָווע פון מצבה־שיון.

לאָזט זשומען ארום אים דאָס פלאַמערל, די בוי, די פליג לאָזט פאישען נישט געשטערט דעם קברנס ציג און אים אליין, לאָזט אים זיין אליין.

דאָ לינגט די פרויעריקע מידע נאכטיגאל צום ערשטן מאל אין אן איינן בעש״, דער שניידער־געזעלן בראַדיאָנע און פּאַעץ, דער אויף תמיד פארשפּעטלעך לידערקוואַל.

רייכט נישט די קראַפֿטן פון דעם קבר אויס, און שאַרט נישט ווינטערצייט אוועק דעם שניי, דעם שלאָפּער אונטן כּוּם מער נאָרנישט וויי.

אליהו הנביא לייזט אויס דער מאמעס סאמעטן קלייד פונעם לאַמבארד

איצט מראַנט ער אין א פעקל דער מאמעס סאמעטקלייד, ער — דער שטילער טרויסטער פון אונדזער אַרעמקייט.

דער פעמער רעב עליע התשבי, א מחותן פון כלחם צד, וועט אונסערזאָגן דעם חתן שטייל דעם „הרי את“.

און דערנאָך לכבוד דעם פּאָרל וועט ער מאַנצן מיט אלע אין ראָד, און צו דעם אַרעם מאלצייט פארבעטן די פייגל פון סאָד,

און מיט די פייגל אייניגעס וועט ער זינגען ומירות ביים טיש, א זמר מאכט תמיד ליכטיק די ארנסטע פינצטערניש.

די מאמע וועט שיינען פאר נחת אין איר סאמעטן קלייד, די נישט געקרוינטע מלכה פון אונדזער אַרעמקייט.

דאָס זינגן די נראָע פייגל אויף אונדזער אַרעמען דאָר, די מרים פון אליהו הנביא לייכטן אויפן שלאָד...

וואָס זינגען די נראָע פייגל אויף אונדזער אַרעמען דאָר? ס'שפּאַנט אן אלטער בעפלער איבערן מונקעלן שלאָד.

דער בעטלער איז נישט קיין בעטלער נאָר אליהו הנביא אליין, א פרומער שטערן פירט אים און ווייזט אים וווּ צו גיין.

ער, דער שטילער טרויסטער פון אונדזער אַרעמקייט, האָט אויסגעלייזט פונעם לאַמבארד — דער מאמעס סאמעטקלייד.

די מאמע האָט עס פארמשטבט פאר א רייניש מיט א לאָך און דאָ דארף זיין די חופה פון מיין שוועסטער. אויודעוואָר.

די מאמע וויינט. און דער אלטער האָט איר געווייזן דערהערט, און שטיל, ווי ס'איז זיין שניידער, זיך אראָפּגעלאָזט אויף דר'ערד.

מיין וועג אין דער יידישער ליטעראטור

איין סאָל ביז איר געזעסן שפעט ביי-נאכט אין א בוקארעשטער קרעמשטע. מיט מיר איז געווען א נאסט פון בערלין — דר. ישראל רובין.

שפעט נאָך מיטנאכט איז אריינגעפאלן אן אלטער מאן פון ארום ויכעציק. ער איז געווען גוט בנילובן. דאָס איז געווען דער לעצטער „בראָדער זינגער“ — דער אלטער לודוויג.

מיר האָבן אים פארבעטן צו אונדזער טיש. ער האָט זיך אָנגעגאָסן א גרויס גלאָז וויין, געמאכט א מין פאריידישען קירוש און שפעטער האָט ער אָנגעהויבן זינגען פון זיין בראָדער רעפערטואַר. ס'איז מיר ליכטיק געוואָרן אין די אויגן: אַט דאָס איז דאָס! די געשטאלטן פון די בראָדער זינגער האָבן אויפגעליכ-

ברל ברודר נוטל ברכת־הפרידה מתלמידיו ביאס

יָפֵה הוּא הַשִּׁיר. אֵדָּה פִּי כְּמָה תְּמִיד וְהַ שִּׁיר עוֹד יִיךְ בְּהִכָּה בְּלִבְךָ הַזֶּמֶר וְהִנֵּן בְּכֹס לְהִיב — אָמֵן. סָח הוּא לֵאמֹר.	הַשִּׁיר שֶׁבֶה גוֹלְדֵמִי אוֹתָהּ כְּבֹר שְׁכַחְתִּי מִזְמָן אָבְדָה מִמֶּנִּי תִדְרֹךְ — אֲשֶׁר הִכְיָאתִי לְכֹאֵן אָמֵר — סָח הוּא לֵאמֹר	בְּרַל אִישׁ־בְּרוֹד הִזְקָן מִמְּמָץ בְּעִנְי הָאֶחָד וּמְחֹת קִיָּה אֶלְגֵּנִית בְּפִי הִקְהֵל הַתְּכַבֵּד. אָמֵר — כִּךְ סָח הוּא לֵאמֹר
--	--	---

כָּאן, בְּאֶשֶׁר יְהוּדִים שׁוֹתִים יֵין וּמִנֵּן צוֹנְגִי בְּגוֹר נְצוּלִים קָשֶׁר עַל גִּחְלָת כָּאן תִּקְבְּרִנִי קְבוֹר — אָמֵר — סָח הוּא לֵאמֹר.	בְּרוֹד יֵשׁ לָהּ קֶמֶט בְּמִצָּח וְיָאֵס מִאִתָּה פִּנְיָם. קָרָא יִנְיָ לִי בְּרַל אִישׁ־יָאֵס קֶשֶׁם שֶׁהוּא יִנְיָ — אָמֵר, סָח הוּא לֵאמֹר.
--	--

וַעֲמָה, יִלְדֵי־פֹ אֲשֶׁר לִי לְאַחַר שְׁמִכָּא אֶחָמֶק לְפִנְשׁ צֶל אֶבְרִי־קִנִּי דְרַכְּכֶם הַמְשִׁיכִי לְאַרְגֹּ — אָמֵר, סָח הוּא לֵאמֹר.	וַעֲמָה, יִלְדֵי־פֹ אֲשֶׁר לִי הִכָּה נִינְדָה־נָא סוּף. שִׁיר שְׁמִסְמִים מִבְּדוֹר וְמִן הָרִי זֶה יָאֵה וְטוֹב — אָמֵר סָח הוּא לֵאמֹר.	אֵינִי זֹכֵר הַשָּׁנִים שְׁחִלְפִי מִשְׁבִּי אֶת בְּרוֹד אֵינִי נוֹשֵׂא־סֶבֶל מִסָּפֶן נוֹשֵׂא בְּחִי עוֹד סוֹד — אָמֵר — סָח הוּא לֵאמֹר.
---	--	--

צייט=שניפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דער צוריקהער אין לאנד פונעם רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי

דעם 18טן פעברואר ד. י. האָבן זיך דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי, אומגעקערט אין לאנד, נאָך אַ ריזע וואָס זיי האָבן געמאכט אין אויסלאנד. אויפן פליפעלד באנעאסא האָבן זיי באגענוט די ווערן; עפיל שעכטער, געטראל-סעקרעטאר פון דער פערטראכט; דינאל ס"ל, פרעזידענט פון דער בוקארעסטער יידישער קהילה; הרב י. מ. מארילוס, כלי-קודש, נבאט פון שולן און טעמפלען א. א.

ס'איז געווען אַוועקדער ווער ענדשען מונכעאנא, מצד דעם קולטוס-דעפארטאמענט.

די סדרה פון דער וואָך

אליהו קאמף קעגן די פאלשע נביאים

אויף דעם 10טן אויפן אלטן אלהיך ישראל (לב-ד) זאָגט רש"י, וואָס נאָמט נישט געוואָלט דאָס איז אנדערד גאָט, ניערס דיין גאָט, איז גערינגען אז דער ערבי-רב וואָס איז מיט-געגאנגען פון מצרים (שמות נד-לח) זיי זענען געקומען צו אה-רונען און זיי האָבן פארלאנגט צו מאַכן דעם ענגל און נאָכדעם האָבן זיי צוגעצויגן דערצו די בני ישראל "און מיר וועלן צו-עבן אז דער אויסדרוק "לה-אלהיך ישראל", דאָס וואָרט "ישראל" מיינט רובינסט ישראל, נישט אַלע דער זאָגער, ווי דער רשע איז דער הגדה זאָגט, לכת ולגא דאָס איז נאָך א באווייז אז רש"י'ס ווערטה איז גערעכט. ס'איז באַקאנט אז תמיד ווען ס'קומט פאַר א מאסן באוועגונג, ווען ס'זאָגט זיך אן אומצופרידן-הייט קומען ארויף טעמענטאָן דער ערבי-רב, וואָס מישן זיך אריין צווישן המון, אזעלכע וואָס פישן אין טריבן וואסער, אזעלכע וואָס זענען ווייט פון דעם ער-פערשטאפט פון וועלכע ס'איז די רייד, און אומשטענדיג צו זענען זיי פון איין אָפּשטאמט מיט אים צו נישט-ווי ס'איז געווען דער פאל ביים מאַכן דאָס ענגל - און ריכטן זיינע ווונשן, זיינע אס-פראציעס, צונאָך זיינע פשוטע פארלאנגטן פאר טאָג-טעגלעכע נישטבאדערפנישן אין גאָר אן אנדער ריכטונג, זיי האָבן דאָס פאַלק קעגן זיינע אמתם, אויפ-ריכטיקע פירער, ווילנדיק אריין-ברענגען א צעסטולונג, אין די! מחותות פון די מענטשן.

די סדרה "כי תשא" איז רייך אין אויסערגעוויינלעכע געשע-ענישן וואָס האָבן געלעגט זייער חותם אויף דעם לעבן פון די בני ישראל. זיי זענען געווען זייער וויכטיק בשעת מעשה, אין טאָמעט ווען זיי זענען געשטען, זיי האָבן געהאט קאָנסעקווענצן אויפן שפּעטערדיקן לעבן, און וואָס פון זיי אָפּלערונגן ראיות און השערות.

מיר האָבן שוין אמאָל גערעדט וועגן דער מעשה ענגל, וויאזוי איז דאָס געוואָלט געווען אז א כלל מענטשן וואָס האָט געהערט און געזען די "קולות וברקים", איז דונערן און בליץ, דעם "קול שופר הולך וזקק מאד", דעם קול פונעם טופר וואָס איז געווען זייער טאָרע, דעם "הור סיני" עשן כדור, דער בארג סיני וואָס איז געווען אינגאנצן איין רייד, און מאַכט די עשרת הדברות פון דעם "אנוכי". איז ביי דיין גאָט וואָס האָט דיין ארויסגעצויגן פון מצרים, ווי איז דאָס געוואָלט געווען, אז נאָך א קורץ עטיקל צייט זאָלן זיי מאַכן אן ענגל, אן עבודה-זרה צו וועלכער זיי זאָלן צוריקווערן.

און, האָבן מיר דעמאָלט גע-זאָגט, אז איינער פון די טעמע-פארוואַרט דאָס האָט געקאָנט גע-שען, איז געווען וואָס זיי זענען געוואָלט, אז דערפארונג, זיי האָבן זיך נאָך געטראָפן פאר די פארבאָרגענע כוחות ווי קינדער וואָס בלייבן אליין אן די ער-טען - און זייער מנהיג איז דער האָט דאָס געפּעלט א שטיקל צייט זייענדיק אויפן בארג סיני - און דערפאר האָבן זיי פארלאנגט ביי אהרונען "עשה לנו אלהים מאד אונז א גאָט... (שמות לב א), און מיר האָבן נאָך גערעדט ווי-אזוי זיי האָבן באוואוסט די אי-מונה און וויאזוי זיי האָט זיך שפּעטער מיט הונדערטער און טויזנטער יאָר ביי זיי אויסגע-פּרעמט.

נאָך ווי אזויאזוי אין א צייט-פּרעיס-פּרעסעריאל קאָממענט נישט איבער מאַנגל אין פאַר-אלץ אויסגעטופן, וועלן מיר דאָסמאָל אנאליזירן די געשעענישן וואָס ווערן דערציילט אין דער דאָזי-קער סדרה "כי תשא", אויך פון אנדערע טשאַנדלענען.

פאר א גרויסן עולם האָבן גענומען דאָס וואָרט די מנהי-גים פון דעם רעליגיעזן און געוועלשאפטלעכן עפּעסלעכן לעבן פון דער שפּאַץ, און האָבן אויסגעדריקט אַפּערענענע דעם רב הכולל פאר דער געבענשמער ארבעט וואָס ער פּוּב אויף אין רינסט פון דער תורה הקדושה און דעם פאַלק. דער רב הכולל האָט דאָס פּרעזענטירט די מעדיקייט פון דער פּערדראַציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע.

א מסיבה איינגעפירט פון דעם שטאַטראט פון בני-ברק

הער גאָטליב, בירגערמייסטער פון דער שפּאַץ בני-ברק און דער נאָעזער שטאַטראט האָבן אָנפירט גענומען אין דער מסיבה וואָס די מוניציפאליטעט פון דעם מוניציפאליטעט "ידישן צענטער" האָבן איינגעפירט לכבוד דעם רב הכולל דר. דוד משה רוזן.

דער מיש איז פאַרגעקומען דעם 18טן יאנואר. פאַר-שטייער פון פארשידענע גרופירונגען פונעם ראט, האָבן גע-נומען דאָס וואָרט כרי ארויסצוזאָגן דריי-שעה פאר דעם מנהיג רוחני פונעם רומענישן יידנטום.

דער רב הכולל באזוכט די רעדאקציע פון דער צייטונג "וויאצא נאָאטרא"

DI. Șef rabin în vizită la redacția „Viața noastră”.

אין דער רעדאקציע פון דער צייטונג "וויאצא נאָאטרא"

דעם 18טן יאנואר 1970, האָבן דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי באזוכט די רעדאקציע פון דער צייטונג "וויאצא נאָאטרא". דער רעדאקציע-פּערסאָנאַל בראַש מיטן רידעקטאָר הער מאיר לינדנער האָבן וואָרעם אויפגענומען די געסט.

די הערן מאיר לינדנער און מ. צייט האָבן, אין זייער באגריסונגס-וואָרט געשילדערט די ברייטע מעדיקייט וואָס דער רב הכולל ווילקלאפּאנאנדר אויפן נעכט פונעם רעלי-גיעזן קולטורעלן און געוועלשאפטלעכן יירות, באטאָנענדיק דעם דר-אריין און באוואונדערונג פון וועלכע ער געניסט צווישן די 350.000 יידן, אָפּשטאממענע פון רומעניע.

דער רב הכולל האָט דאָ אָנגעוויזן אספעקטן פונעם לעבן פון די יידישע קהילות פון רומעניע, ווי אויך מעגלעכקייטן פון צוזאמענארבעט מיט די רומענישע יידן וואָס וווינען אין ישראל.

ביים קאָמיטעט פאר שלום

דעם 13טן יאנואר אין אָונט, האָט דער קאָמיטעט פאר שלום פון ישראל איינגעפירט א קבלת-פנים לכבוד דעם רב הכולל און פרוי דר. רוזן.

אין וואַרעמע און רעספעקטפולע ווערטער, האָבן אים בא-גריסט די הערן: יעקב מאַיט, גענעראל-סעקרעטאר פונעם קאָמיטעט פאר שלום פון ישראל; דר. א. הרצל, געוועזענער מיניסטער פון מדינת ישראל אין בוקארעשט; אסתר ווי-לענסקא, סעקרעטאר פון דער קאָמיטעט פאר מדינת ישראל (מ"י), געוועזענער דעפּוטאט אין כנסת; צ. גלעטער-סיגאָטק, וויצע-בירגערמייסטער פון תל-אביב; הרב דר. צ. הרבני; ד. בר-נר; מ. נחום; אינדרשינער א. דאסקאל-רוזן, געוועזענער דעפּוטאט; דער ריכטער בינעס וועלער און אנדערע פאָרשטייער פון די פראַדעסיווע באוועגונגען פון ישראל.

דער רב הכולל האָט געקערט וועגן דער פראגם פון דער זאך פון שלום צווישן פּעלער אויך אין מיטלען מידה, און אז ס'זאָל פארזיכערט ווערן די אומפּאָפּולערע, סווערעני-טעט און רעכט צו א פריי לעבן פאר יעדער מדינה פון דער דאָזיקער ענטע. ער האָט גראמליק די מנהיגים פון דעם קאָמיטעט פאר דער ארבעט וואָס זיי ווילקלאפּאנאנדר אין רינסט פון שלום.

א קאָקטייל איינגעפירט פונעם דעפּוטאט יצחק קאָרן

דעם 18טן יאנואר האָבן די פרוי און הער יצחק קאָרן דעפּוטאט אין כנסת און פרעזידענט פון "התאחדות עולי רומני-ה" (ה.ע.ר.), איינגעפירט, אין זייער וווינונג, א קאָקטייל לכבוד דעם רב הכולל און פרוי.

ס'האָבן אָנפירט גענומען: פרוי און הער וואַלעריי דוואַזשעטסקא, אמבאסאדאָר פון רומעניע אין ישראל; פרוי און הער ראובן רובין, פרעזידענט פון דער פריינטשאפט-ליגע ישראל-רומעניע; פרוי און הער מאיר לינדנער, דירעק-טאָר פון דער צייטונג "וויאצא נאָאטרא", ווי אויך מערערע אָפּפירנדיקע מענטשן פונעם עפּעסלעכן לעבן, קולטור-מע-טש א. א.

די עפּעסלעכע פארזאמלונג פון נתניה

דעם 18טן יאנואר אין אָונט, איז אין נתניה צוגעפּאנע-רופן געוואָרן פונעם בירגערמייסטער עובד בורשטיין, אַפּענע-לעכע פארזאמלונג, לכבוד דעם רב הכולל פון דער יידישער קהילה פון רומעניע.

פראָטאָקאָלאַרער באַזוך

דעם 18טן פעברואר ד. י. האָט זיין עקסעלענץ הער רפאל ברשלוט, אמבאסאדאָר פון מדינת ישראל אין בוקארעשט, אין באגלייטונג פון די הערן נחום כרמי, ראטמאן און גרעו-שוויי, ערשטער סעקרעטאר פון דער אמבאסאדע, אָפּגעשטאמט א פראָטאָקאָלאַרן באזוך דעם רב הכולל און פרעזידענט פון דער פּערדראַציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע דר. דוד משה רוזן, מיט דער געלעגנהייט פונעם אומקערן זיך פון דער נסיעה וואָס ער האָט פאַרקויזש וורש געמאכט אין ישראל.

דער באזוך איז אָפּגעלאָפּן אין א הארציקער אפּמאָפּער.

בכ"ב=בכ"ב

של היהדות הדתית הרומנית

דברי תורה

מפי חכמי רומניה וגאנני ז"ל

פרשת תצוה

וְאֵתָה תְּצַוֶּה (שמות כ"ז)
(כ')

במדרש רבה בפרשה זו: וְאֵתָה יֵשׁה מִרִּיתִי וְאֵתָה קִרְאָה ה' שִׁמְךָ (ירמיה י"א ט"ז). מִתּוֹ הָיְתָה הַזֶּה עַד שֶׁהָיָה בְּאֵלֵינוּ מִגְרָבִיךָ אֹתוֹ, וְאֵתָה מִרִּידִיךָ אֹתוֹ, וּמִשְׁחֻבֵּיךָ אֹתוֹ, וְאֵתָה וְאֵתָה וְאֵתָה וְאֵתָה שׁוֹמְנוֹ, כִּי יִשְׂרָאֵל חֹבֶשֶׁת אֹתָם מִקְּדוֹשׁ לְמִקְּדוֹשׁ וְחֹבֶשֶׁת אֹתָם

לזכרו של הרב הראשי לדנה ד"ר מרדכי מלכיאור ז"ל

בעצם המולת חיים נכרת. אחד ביקורו בהאסבורג, בער לותו לרכבת כדי לנסוע לבאר נאוהיים להינפש, צנח איזאונים על הפסים. והיום גוישים הניעו פתאום לקיצעם. שכבת האחרונה עוד נאם בחגיגת הבר מצוה של נכדו, שבטא מישאלתו זו, למרות היותו גם הוא בנו של רב. מסיימו את מירצו של הרב הישיש בן ה-73, שביום ראשון עור הירצה שיעור בספר קהלת.

ד"ר מלכיאור המנוח ירוע היה בפעולותיו לפני המלחמה ולאחריה. בתקופה שבין שתי מלחמות העולם שימש כרב בעיר בווייט שבשלויה העיר לית וקנה לו שם טוב כאחד מסיידי תנועת ה"מסורתי" שלאחריה המלחמה העולמית הראשונה. עוד כעת ההיא יצאו לו מוניטין כנאמן כחסד עניו עם קהל מקשיבים רב, ששם של "מסורתי" היו בימים ההם אישיות בהרשן שפרוק, האנס נוסלר, ד"ר אומסקאר וואלפסברג, הרב יעקב הוסמן, ד"ר א' בארם, הרב ד"ר יוסף בורג, ד"ר אייזר, ש. שר-שבסין ועוד.

הוא נסמה עם חאשים המעשים, להם האומץ לעמוד על דיעותיהם אף כמספר שאין אלו מה החבבות ביותר על ההמונים. הוא היה רב אורמורוכו מן ש שתבע מולתו, קיים בעצמו; היה טראשני הרבנים שהלכו לפ' עול בברמניה, להגיש סדר ליישובים היהודיים המחרשים את חייהם ולהאציל מרווח עיניהם.

קשה היה בראייה, מולדתו החדשה, בכל נימי נפשו. וקשרים הדוקים לו לא רק לאנשי קהילתו בלבר, אלא מנעים גם עם לא-יהודים; כאשר הגואמים הסוציאליים ביותר בראייה הירצה הרצאות למאות בראניה ובאמצעות סקאני. דינבית, וגם בפסקומות שאין בהם אף תושב יהודי אחד. יתר עם יהודי דאנית, כל ידיו אירופה מכבים את האבדה. שלום לעפר!

שובו של הרב הכולל מחו"ל

ב' פרוור ש"ו שבו הרב הכולל דר. דוד משה ורוז והרבנית מחו"ל.

בשדה התעופה נכחו לקבל פניהם: א. שהער, מזכ"ל טל והפרוצציה; דניאל סג"ל, יו"ר קהילת בוקרשט; הרב יצחק מאיר מאירלס, מנהלי בתי כנסיות ובבאים וכו'. נכח מר מונטיאנו מטעם משרד הדתות.

ביקור רשמי

סגיר ישראל בבוקרשט מר רפאל בן-שלום, בלוויית מר מנחם כרמי, יועץ ודעון שמיר מזכיר ראשון, ערכו ב-5 בפברואר ש"ו ביקור של פרסוקול אצל כב' הרב הכולל דר. דוד משה ורוז, יו"ר פידרציה הקהילות והיהודיות ברומניה, לרגל שובו מביקורו בישראל.

הביקור התנהל באווירה לבבית.

מפירתו של יפת באוהלי סם

יוסף קלוזנר

מאת

גאלא גאלאקטיון

רשימה זו מטעם של הסופר הרומני, הכומר גאלא גאלקטיון המנוח. ראתה אור בדו-שבועון ה-בוקרשטי, "Adam", גיליון מס' 11-10 בנובמבר 1929. למלאת עשר שנים למוותו של ההיסטוריון, אנו נותנים אותה בתרגום עברי.

באחד הערבים מימי ביקורי בירושלים, הלכתי יחד עם ידידי להכיר את המלומד פרנסטור ויוסף קלוזנר. ראיתי ביעף בספרייה הלאומית, אך השעה לא היתה מוכשרת להיכרות. הפסע הוא ידע על בואנו וזיכתי לנו. יצאנו באוטובוס מקירבת התחנת הרכבת ועלינו לשכונה חדשה לגמרי, שהוקמה בשנים האחרונות כאן, לצלע עיר החומות הניצחית.

באחד הערבים מימי ביקורי בירושלים, הלכתי יחד עם ידידי להכיר את המלומד פרנסטור ויוסף קלוזנר. ראיתי ביעף בספרייה הלאומית, אך השעה לא היתה מוכשרת להיכרות. הפסע הוא ידע על בואנו וזיכתי לנו. יצאנו באוטובוס מקירבת התחנת הרכבת ועלינו לשכונה חדשה לגמרי, שהוקמה בשנים האחרונות כאן, לצלע עיר החומות הניצחית.

דר. י. קלוזנר

שכונה זו תלפיות שמה. וכל בתיה דומים לחילות, עם גינות, עצי-הדר ופרחים. אני מונה לאחורי לירושלים ואראה את הר-הזיתים כשהוא הולך ומתגלה תחת שמי-בין-הערביים ה-פושטים ולובשים צורתם וצלילת חדשה נתוספה עליו. מסגר-עומד על זווית-תחילי דומה, מנקודה בה אנו עומדים, כאילו עומד לרגלנו ומפסיד מבנהו. ביתו של יוסף קלוזנר — צנוע וחביב — עומד גם הוא כסור החילות האלה, מפרי התגשמות-הבוק המרובות של הישוב. נתי-קבלנו במרשם ובסבר פנים. יורע הפרוסטור את אורחיו ודיל-גנו על כל הקדמה שהיא. למולי איש, שאך מקרוב עבר את סף החמישים, שיא התעוזה לכל איש לשכיל. דומה הוא בהרבה לז'ורג'ה קושבוק הגדול שלנו, הנוכח אצלנו תכופות לטוב, אך פניו יתר לבנות ויותר רע-גנות. [ג'ורג'ה קושבוק, 1866 —

(המשך בעמוד 9)

מלאו 20 שנה להסתלקותו של האד"מ ר' יוסף-יצחק שניאורסאהן ז"ל מ-ליובאביטש ולהתחתו של חתנו, הרב מנחם מנדל שניאורסאהן שליט"א מברוקלין, כנשיא הש"י של תנועת חב"ד העולמית. בכוון שפור-סס לרגל מאורע זה ע"י תנועת חב"ד נא"מ: "בשנות השואה, כאשר מיליוני אחינו הובלו לטבח, חזה ה"ר רבי מליובאביטש ז"ל בעיני רוח קדשו של גאולתו השלימה של העם ע"י משיח צדקנו, ולשם כך החל בכתיבת ס"ח מיוחד לקבלת פני משיח צדקנו. כיום, עט מלאות 20 שנה להסתלקותו, יי"ד בי שבט, יתקיים סיום כתיבת ס"ח זה".

בירושלים נפטר הרב פינחס אפשטיין (83), אב"ד עדה החרדית "טורי קרתא", מגדולי התורה והק"נאים.

שריפים מן השריפה של ירושלים שבר צעה בירי צבא רומי

עולם ומלואו

בשנת 70 — לפני 1900 שנה — נתגלו בחפירות. במרחק של כ-150 מטר רים ממקום המקדש, נחשפו יסודות בנין ועליהם אפר ופיח רב המעידים על שריפה עצומה שנרמה להריסת הבנין. בין החפצים השונים נמצא מספר מסבעות משנת 70, היא שנת חורבן הבית השני בידי סטוס.

החוקר הגדול ביה"ד, פרופ' ד"ר אברהם אליהו הרב"ל, שחפצו ספריו ומחקריו הגיע ל-400, נפטר לפני 51 שנים בפטר-בוגר (ג'ג אדר ב' תרע"ט).

בגיל 59 מתה לאה גולדברג, סופרת ומחברת עברית, חוקרת ופרופסור באוניברסיטה העברית. התפרסמה גם בתרגומים מיצירותיה של סולמסטי, שקספיר, פטרוקה, גורקי וברנס.

בגיל של 65 מת הגנרל יעקב קרלייך, בעל התואר "ג'יבור בריה המועצות", חבר לשעבר בוועד היהודי האנטי-פאשיסטי מבריה"מ.

בישראל הופיע ה-ספר "בטענת תקופות", כולל אוסף נאומים ו-מאמרים של מר שמואל חיקוניס, מזכ"ל של חק"י, מתקופת 1942-1969.